

**Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Інститут філології, перекладу та журналістики
Кафедра літератури, методики її навчання, історії культури та
журналістики**

Середня освіта (Українська мова і література)
014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

«Романи Андрія Кокотюхи «Шлюбні ігрища жаб», «Мама, донька, бандюган» як феномен масової літератури: жанрово-стильові особливості»

студентки Золотарьової Анни Василівни

Науковий керівник – Н. І. Михальчук, канд. філол. наук, доцент кафедри літератури, методики її навчання, історії культури та журналістики

Рецензент – О. М. Капленко, канд. філол. наук, доцент кафедри літератури, методики її навчання, історії культури та журналістики

Рецензент – А. М. Кайдаш, канд. філол. наук, доцент викладач Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради

Допущено до захисту

Завідувач кафедри _____

доктор пед. наук, професор Ю. І. Бондаренко

АНОТАЦІЯ

Магістерська робота присвячена ґрунтовному аналізу феномену масової літератури через призму творчості Андрія Кокотюхи. Основу теоретичної концепції становить дослідження інтерпретаційної парадигми творчості письменника, здійснюється аналіз жанрово-стильових характеристик його повісті «Шлюбні ігрища жаб» та роману «Мама, донька, бандюган». Робота ілюструє особливості проблематики та характеротворення, розглядає архітектоніку, композиційні прийоми та сюжетну динаміку як складові художності. Особлива увага приділяється специфіці наративних стратегій, виокремлюючи розважальний дискурс як ключовий елемент в творчому доробку письменника.

Ключові слова: літературні ієрархії, белетристика, масова література, роман, інтерпретаційна парадигма, жанрова своєрідність, індивідуальний стиль, архітектоніка, сюжет, наративні стратегії.

ANNOTATION

The master's thesis is dedicated to a thorough analysis of the phenomenon of mass literature through the prism of the creativity of Andriy Kokotyukha. The theoretical concept is based on the investigation of the interpretative paradigm of the writer's creativity, analyzing the genre and stylistic characteristics of his novella "Marital Frolics of Frogs" and the novel "Mother, Daughter, Gangster." The work illustrates the peculiarities of problematics and character formation, examining the architecture, compositional techniques, and narrative dynamics as components of artistry. Special attention is given to the specificity of narrative strategies, highlighting entertainment discourse as a key element in the writer's creative work.

Key words: literary hierarchies, fiction, mass literature, novel, interpretative paradigm, genre specificity, individual style, architecture, plot, narrative strategies.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. МАСОВА ЛІТЕРАТУРА ЯК ЕСТЕТИЧНИЙ ФЕНОМЕН	
У ТЕОРЕТИКО-ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОМУ ТА ІСТОРИКО-ЛІТЕРАТУРНОМУ	
ДИСКУРСА	7
1.1. Критерії для розмежування масової та елітарної літератури	7
1.2. Інтерпретаційна парадигма творчості А. Кокотюхи	17
РОЗДІЛ II. ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОМАНІВ	
А. КОКОТЮХИ «ШЛЮБНІ ІГРИЦА ЖАБ» ТА «МАМА, ДОНЬКА,	
БАНДЮГАН»	29
2.1. Особливості проблематики та характеротворення	29
2.2. Особливості архітекtonіки	44
2.2.1. Композиційні прийоми та сюжетна динаміка як складники	
художності	45
2.2.2. Специфіка наративних стратегій: розважальний дискурс.....	49
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	61

ВСТУП

Масова література дедалі частіше стає об'єктом літературознавчих досліджень. Цей інтерес не обмежується лише ретроспективним розглядом популярних жанрів чи літературних течій, але розгортається як значущий естетичний феномен у сучасному теоретико-літературознавчому дискурсі.

Масова література, визнана масовою за своєю доступністю і широким спектром адресатів, є невід'ємною частиною сучасного культурного ландшафту. Проте, її естетична значущість часто залишається під запитанням у літературній критиці. Магістерська робота є спробою заповнити цю наукову прогалину, аналізуючи масову літературу як естетичний феномен і розглядаючи її роль у теоретико-літературознавчому контексті.

Одним із представників сучасної масової літератури, чия творчість є значущим внеском у розвиток сучасного літературного процесу, є Андрій Кокотюха. Його творчість характеризується не лише жанрово-стильовою оригінальністю, але й важливим впливом на формування літературних уподобань читачів. Дослідження та аналіз творчого шляху Андрія Кокотюхи сприяє кращому розумінню його місця в сучасній літературній парадигмі.

Літературний критик Софія Філоненко вважає Андрія Кокотюху батьком «українського готичного детективу».

Питання жанру й стилю детективних текстів рідко є предметом літературознавчих досліджень не часто, оскільки їх вважають зразками масової літератури, тобто такими, які орієнтовані на літературні смаки широкого кола читачів, іншими словами – це популярна, розважальна, тривіальна література, яка має низький рівень художнього мислення. Серед основних її ознак – близькість до стандартизації, впізнаваність сюжетів та образів, проблематики, наявності штампів, це й створює формально-змістову єдність твору. Для популярної літератури є типовим послуговуватися каноном, що передбачає як проблемно-тематичну визначеність, так і жорстку структуру, коли за кожним елементом форми закріплений певний зміст» [30, с. 106].

А. Кокотюха – один із найвідоміших майстрів детективного жанру в сучасній українській літературі. Дослідники зазначають, що «жоден інший автор не доклав стількох зусиль для утвердження цього жанру в масовому письменстві 1990– 2000-х років: «... Андрій Кокотюха – не лише популярний, всім знайомий детективіст, він – справжній ... автор, спроможний із завидною регулярністю видавати на-гора якісні тексти» [30, с. 230].

Не зважаючи на жанрово-стильову оригінальність, тексти «Шлюбні ігрища жаб» та «Мама, донька, бандюган», до сьогодні не були об'єктом системного літературознавчого аналізу. Саме це зумовлює **актуальність і новизну** магістерської роботи.

Об'єктом дослідження магістерської роботи є тексти Андрія Кокотюхи, «Шлюбні ігрища жаб» та «Мама, донька, бандюган», **предметом дослідження** – їх жанрово-стильові особливості.

Метою магістерської роботи є аналіз змістової елементів змісту й форми цих текстів, які створюють їх жанрово-стильову своєрідність і характеризують їх як зразки масової літератури. Досягнення цієї мети потребує вирішення таких **завдань**:

- Проаналізувати жанрово-стильові особливості масової літератури як одного зі складників «літературної вертикалі»;
- Укласти інтерпретаційну парадигму романів А. Кокотюхи «Мама, донька, бандюган» та «Шлюбні ігрища жаб», визначити домінуючі підходи в їх інтерпретації;
- Проаналізувати змісто-форму цих романів на рівні проблематики, особливостей характеротворення, архітектоніки;
- Дослідити їх функціональну роль як жанрово-стилетворчих чинників

Наукова новизна магістерської роботи полягає у спробі системного аналізу жанрово-стильових особливостей романів Андрія Кокотюхи «Шлюбні ігрища жаб» та «Мама, донька, бандюган», оригінальності їх змістоформи, яка вказує на приналежність цих текстів до масової літератури.

Теоретико-методологічною основою магістерської роботи є теоретико літературознавчі розвідки Г. Клочека, Ю. Коваліва, Н. Тмарченка, А. Ткаченка, Є. Фаріно, у яких обґрунтовано систему принципів поетикального аналізу літературно-художнього тексту, специфіку іманентної та структуральної поетики; літературно критичні праці С. Павличко, Н. Білоцерківець, Л. Мошенської покладені в основу інтерпретаційної парадигми творчості А. Кокотюхи та аналізованих романів. Історико-функціональний підхід до їх вивчення дає можливість з'ясувати місце романного жанру у творчості А. Кокотюхи та масовій українській літературі к. ХХ – поч. ХХІ століття. Результати магістерського дослідження апробовані на конференціях...

Апробація роботи. Результати магістерського дослідження апробовані на конференціях:

1. V Всеукраїнська студентсько-викладацька науково-практична інтернет-конференція з міжнародною участю «Сучасні тенденції та перспективи мовно-літературної освіти в Україні» (Глухів) 16-17 лютого 2023 р.
2. Звітна конференція «Молодь у науці» (Ніжин) 15-24 травня 2023р.
3. Всеукраїнська наукова інтернет-конференція «Арватівські читання» (Ніжин) 17 травня 2023 р.
4. Міжнародна наукова інтернет-конференція «Культурологічний вимір сучасної гуманітаристики» (Ніжин) 8 листопада 2023 р.

За результатами магістерської роботи опубліковано статті й тези: «Поетика роману Андрія Кокотюхи «Мама, донька, бандюган», «Роман А. Кокотюхи «Шлюбні ігрища жаб» та «Мама, донька, бандюган» як феномен масової літератури: жанрово-стильові особливості», «Масова література як естетичний феномен», «Творчість Андрії Кокотюхи в літературно-критичному дискурсі».

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 63 сторінки.

РОЗДІЛ I. МАСОВА ЛІТЕРАТУРА ЯК ЕСТЕТИЧНИЙ ФЕНОМЕН У ТЕОРЕТИКО-ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОМУ ТА ІСТОРИКО- ЛІТЕРАТУРНОМУ ДИСКУРСАХ

1.1. Критерії для розмежування масової та елітарної літератури

В сучасній теоретико-літературознавчій думці суттєво змінилися наукові підходи щодо тлумачення масової літератури як естетичного феномену. Цим змінам підлягають її зміст та форма, а також жанрово-стильові особливості.

Поняття «літературна вертикаль», масова література викликають численні дискусії, обумовлені маргіналізацією останньої, проблемою елітарної творчості, яка втрачає свою актуальність у період постмодернізму.

Витоки концепції елітарної літератури можна вважати в дискусії 1925–1928 рр. Захисниками ідеї були Микола Зеров, Микола Хвильовий, Майк Йогансен. Микола Хвильовий висловив своє невдоволення до письменників за їх поблажливе ставлення масовим посереднім смакам: «...уся та «масова література ... і близько не лежала біля мистецтва». На думку письменника, таку літературу можна охарактеризувати як спрощену за змістом та формою, загальнодоступну, та емоційну. Натомість високу літературу, Хвильовий наділив глибоким змістом, вважає що саме вона орієнтована на сприйняття обраним колом людей. Дискусія засвідчила різні підходи до розуміння природи та мети художньої творчості.

Із середини ХХ століття протистояння елітарного та масового поступово втрачає гостроту та зміст. Художня практика постмодернізму заперечує відмінності між високим і низьким, елітарним і масовим.

Ніла Зборовська коментує тексти елітної та популярної літератури, як такі, що є орієнтовані на читачів із різним рівнем знань, ерудиції, літературної пам'яті, читацького досвіду. Висока та масова література мають різні культурні потреби, тому й орієнтовані на різні типи читачів. Зрозуміло, що кожне з цих понять не можна розглядати по одному, оскільки перебуваючи в опозиції, вони становлять собою нерозривну цілісність.

Жанри масової літератури в основі мають чіткий канон, який уже містить в собі як проблемно-тематичну визначеність, так і строгу структуру, у такий спосіб, щоб за кожним елементом форми був закріплений чіткий зміст.

Масова література вважається універсальним терміном так як після розмежування художньої літератури за її культурною якістю, вона позначає саме нижній ярус літератури, що включає твори, які не приєднуються до офіційної літературної ієрархії свого часу і залишаються чужими «пануючій літературній теорії епохи» [31].

Як зазначає Ю. Лотман [22], розуміння масової літератури зумовлює наявність протиставлення – якоїсь високої культури, тому казати, що ці тексти, не розділені за ознаками популярності та цінності, звичайно, немає потреби.

Дослідник О. Зверев масову літературу визначає, як особливу жанрову систему, в якій роздуми митця обов'язково «передбачають принцип, на очікування читача, а не намагання індивідуального та незалежного освоєння світу». В систему всіх її жанрово-тематичних різновидів сформовано усталений канон, який завчасно визначає характерні колізії, межові ситуації, сюжетні ходи, проблематику, можливі варіанти серійних штампів та в цілому творить її формально-змістову цілісність твору.

Популярна література перебуває під владою жанрів, вважає Софія Філоненко. Вони визначають не лише поетику масової літератури, а і спосіб її побутування. Жанри мають конвенційний характер, який є зрозумілий митцям, видавництву, критикам і реципієнту. Суворі жанрові канони дозволяють зберігати й відтворювати чіткість кожного жанру протягом тривалого часу, набуваючи його успіх у публіки. Канони мають підтримку специфічними для популярної белетристики механізмами, у їх затвердженні обов'язково враховуються питання книжкового ринку, інтереси конкретної категорії читачів [28].

За Борисом Дубіним, до популярної літератури слід приєднувати такі жанри, як мелодрама, авантюрний (зокрема авантюрно-історичний) роман, кримінальний роман (детектив), наукова (science-fiction) та не-наукова (fantasy)

фантастика, вестерн, любовний (дамський, жіночий, рожевий) роман. Нині, можна стверджувати, що науковці розширюють цей перелік жанрами трилера, бойовика, шпигунського та костюмно-історичного роману. Тож варто наголосити, що приєднання літературного тексту до одного із перелічених жанрів визначає його місце в літературній царині.

На думку дослідників, сьогодні масова література формується переважно такими шляхами: коли взаємодіє із постмодернізмом як мистецтвом, який має характер ускладненості, або ж намагається побудувати індивідуальну систему координат.

До письменників, які сьогодні претендують на звання творців масової літератури в Україні, належать Андрій Кокотюха, Леонід Кононович, Валерій і Наталія Лапікур, Ірина Потаніна, Ірен Роздобудько (детективні жанри), ЛюкоДашвар, Міла Іванцова, (жанр мелодрами), Ірен Карпа (молодіжна проза), Світлана Пиркало, брати Капранови, Лариса Денисенко, Анатолій Дністровий, Світлана Поваляєва тощо.

Мета масової літератури не примушувати читача засвоїти власний досвід, а дати можливість побути з собою, сформувати свій особистий ідеальний світ, який не бути мати спільних характеристик зі світом реальним. Масова література настільки популярна серед читачів, через те що спирається на архетипи людського буття: мачуха, попелюшка, наймичка, червона шапочка, красуня і чудовисько, три сина; життя / смерть, добро / зло, доля персонажа. Присутні архетипічні почуття, такі як любов. Архетипи однакові для всього людства, тому масова література інтернаціональна [32].

Психологія натовпу схожа на психологію дикунів, жінок і дітей: імпульсивність, дратівливість, нездатність обмірковувати, відсутність міркування і критики, перебільшена чутливість. Натовпу необхідний ватажок, як зазначає Лебон – не обов'язково розумний, так як розум народжує сумніви. Він старанний, енергійний, фанатичний. Тільки сліпо вірячи в свою ідею вожак може заразити вірою інших. Головна якість великого ватажка – наполегливість, стійка воля [21].

Формуванню масової літератури посприяло два фактори:

Перший, це розвиток освіти і грамотності суспільства на початку ХХ століття.

Другий – зниження вартості культурної продукції, – наприклад, створення кишенькового зразка.

З цих двох причин читання стає доступне масам (не тільки освіченій еліті, як раніше), і видавці отримують можливість адаптуватися до нових читацьких уподобань, простоти і невибагливості.

До середини ХХ століття література, яка почала приносити суттєві прибутки і це стає предметом маркетингу, а видавнича діяльність – дуже прибуткова сфера бізнесу. Строгість стилю, сутність думки і все те, що вважалося раніше обов'язковим для літератури, перестає грати принципову роль, адже інтереси видавництва зараз зосереджуються у питаннях: звідки можна отримати максимальну користь. Як показала практика, це відбувається з об'ємних тиражів, що не опосередковано залежать від кількості потенційних покупців. Тому видавнича діяльність тепер не орієнтується на малу кількість культурної еліти, а «йде в маси». Популярна література література отримує, таким чином, потужний комерційний поштовх для розвитку.

На формування масової літератури вплинули такі фактори, як комерціалізація писемності та її залучення в ринкові відносини, науково-технічні процеси, розвиток книговидання, демократизація та індустріалізація.

Українська масова література розвивалася іншим шляхом, ніж західноєвропейська, чинники, які впливали на її становлення, переважно некомерційні, а ідеологічні та соціальні. Так, Л. Скорина [27], аналізуючи становлення української драматургії початку ХХ століття, вказує, що 30-тіроки – це освячення планового ставлення до життя, коли зовнішнє наслідування сповідання великих ідей, що забезпечували внутрішню порожнечу, перетворюються в культурний кітч (несмак). На думку дослідниці, сталінський соцреалізм можна назвати різновидом масової культури, яка ґрунтувалася на естетиці спрощення, кітчизації [8] будь-яких ідей. Однак цей процес

розпочинається ще задовго до 1930-х років ХХ століття – у період формування модерністського дискурсу. Опозиція «елітарна література – популярна література» закладається насамперед у модернізмі, який мислиться як високохудожня практика, це своєрідний чистий жест у мистецтві, звільненому від будь-якої ідеології, тиску масового сприйняття, тривіального буття, прозаїчного і примітивного.

Микола Євшан у статті «Українська література в 1913 році» у часописі «Українська хата» зазначає, що українське літературне життя йде в напрямі «децентралізації», розлазиться, – починається якась глупа «диференціація». Ініціюються якісь партійні угруповання, сімейні інтереси замість благородного наслідування окремим служителям мистецтва, вони беруть верх: групова спеціалізація, всілякі «кордони» в результаті в нашій країні вже створена літературна індустрія, літературний рух вже сформував не творчі таланти, а всілякі інтереси різного характеру. Інтелектуальну рівновагу було порушено – народжувалися та укладалися ознаки нових естетичних явищ [10].

Про роль масової літератури розмірковує Костянтин Гуревич, дослідник виокремлює дві функції. Одна з них – підготовча, яка взаємодіє із підготовкою сприйняттям, фактично – розповсюдженням нових міркувань у якнайширших читацьких кружках, наступна – видоформуюча, яка в свою чергу сприяє поширенню штампів через наслідування зразків форми великої літератури та переймає від неї певних ідей, прийомів, образів. А також можна виділити конструктивну, яка забезпечує формування нових тем і засобів зображення, постійне застосування неусталених форм.

Важливою особливістю більшої частини текстів масової літератури є єдність місця, дії й часу, що дає можливість зосередити події в одній площині, уникнути широких відступів та думок, зосередивши основну увагу на розвитку подій. В естетичному аспекті масовій літературі характерна нормативність, типовість образотворчих засобів, простота мовлення та використання стильових кліше. Персонажі розкриваються у знайомих соціальних обставинах і характерних ситуаціях, долаючи проблеми й труднощі, знайомі для багатьох

читачів. Така література зазвичай містить в собі позитивний пафос, намагається уникати неприхованої повчальності, проте ледь не з перших сторінок стає відомо, що зло буде покаране, а добро здобуде перемогу. Інколи у масовій літературі можуть обмірковуватися й важливі морально-етичні проблеми, виражатися приховані хвилювання людини.

Слід відзначити, що елітарна та масова література – це змінні величини літературної системи, тому їх не можна характеризувати, як єдину стійку опозицію, цілісне означення важливого літературного верху та низу. Часто художньо важливі твори не відразу набувають прихильність читачів, навпаки, їхній змістовий потенціал можуть розкрити й розумно оцінити тільки наступні покоління, аналізуючи приналежність цих текстів до верхніх сходинок літературної ієрархії.

Можна зробити висновок, що у результаті проведеного аналізу визначили, що масова література стала нерозривною частинкою літературного процесу й має потребу в регулярному дослідженні. Безумовно, літературні твори, що охоплюють це поняття, не однакові за своїми художніми якостями, рівнем штампованості, схематизму образів та глибиною змісту, вони вибудовують особистий канон, механізми якого значно різняться від тих, що побутують у елітарній літературі. Тому однобічний підхід та негативне ставлення до популярної літератури як псевдолітератури, що не варта уваги публіки, значно спрощують осягнення сучасного літературного процесу. Останнім часом у літературознавчих критичних статтях доволі часто помітна думка про неможливість і неактуальність ділення літератури на елітарну та масову. Але така опозиція видається досить декларативною, тому потребує подальшого різностороннього дослідження. Але, ранжування художніх текстів масової літератури відповідно до ступеня художньої та естетичної якості, аналізування природи і критеріїв їхньої художності дає інноваційні можливості для ґрунтовних досліджень у цьому руслі.

Загалом, питання побутування літературних систем, взаємин між текстуальними широтами високого, белетристичного та масового письменства сьогодні ще буде досить актуальним.

Отже, масова література в Україні починає формуватися ще до появи унормованого визначення цього поняття. Перший етап становлення масліту – це період кінця XIX – початку XX століття, він характеризується термінологічною невизначеністю поняття масової літератури та широким поширення терміну «популярна белетристика», яка була покликана представити «типові фігури звичайного українського побуту» сформувати у свідомості українського читача поваги до рідної землі, її історії, традицій, національного екзистенційного досвіду. Відтак це переважно література, яка розвивається у руслі або народницьких, або романтично-реалістичних традицій письма. Найпоширенішим жанрово-стильовим різновидом у цей період є авантюрно-пригодницький історичний роман.

Другий етап становлення українського масліту – доба Розстріляного Відродження, коли не тільки загострюються питання теоретико-методологічні – щодо визначення популярної літератури або літератури для масового читача, але й загострюється конфлікт між так званою формульною літературою та високою літературою. У цей період українськими письменниками написані твори типово маслітівські – детективне оповідання, оповідання жаху, пригодницькі, вестерни тощо. Крім того, формується «соціальний запит» на ідеологічно витриману літературу, яка б користувалася популярністю серед читачів.

Третій період становлення масової літератури – це середина XX століття, коли ще сформовані за доби Розстріляного Відродження її ознаки укладаються та активно розвиваються.

Четвертий етап – кінець XX – початок XXI століття – характеризується розширенням жанрово-стильових модифікацій та тематики творів масової літератури, водночас торжествує ідея злиття комерційної популярності масової літератури і новаторських прийомів так званої високої літератури у межах

постмодернізму. Крім того, саме у цей період розгортається літературна дискусія та її місце в сучасному літературному процесі, щодо використання прийомів масліту в естетичній системі постмодернізму.

Можна зробити висновок, що елітарна література, як вважає більшість науковців, здатна зберегти та відтворити основні смисли культури, а також має такі характеристики:

- довше залишається в уподобаннях своїх читачів;
- вона може нести в собі ідею, яку будуть наслідувати;
- задовольняє не тільки примітивні смаки;
- не є шаблонною і передбачуваною;
- рецептуру такої літератури важче відтворити.

Масова література, у свою чергу, є частиною масштабного блоку масової культури. Саме тому для цих творів характерна легкість засвоєння, така література завжди знайде свого читача. Характеристиками масової літератури є:

- тиражі (хоча, елітарна література не завжди малотиражна);
- загальна доступність, зрозумілість (при цьому елітарна література не обов'язково повинна бути туманною і зрозумілою лише вузькому колу читачів);
- задоволення найпростіших потреб, може розвивати логічне мислення або виховувати патріотизм;
- шаблонність (повторюваність, впізнаваність, передбачуваність);
- у масовій літературі, як правило, можна виявити нариси суспільних звичаїв, картину життя міста.

Щоб визначити до якої літератури належить твір, потрібно перевірка часом, оскільки навіть критерії для розмежування цих двох епох не завжди можуть відповідати. Оскільки масова література продовжує перевидаватися через багато років, тоді як масова література чітко «прив'язана» до своєї епохи.

Можна зробити висновок, що розмежування масової та елітарної літератури часто обґрунтовується на ряд критеріїв, але важливо зауважити, що це розглядається як певне спрощення і часто залежить від індивідуального

смаку та культурних уподобань. Наведемо декілька критеріїв, які можуть бути використані для розмежування масової та елітарної літератури:

1. Складність стилю та мови: елітарна література часто відрізняється більш високим рівнем мовної складності та стилістичною витонченістю. Масова література, навпаки, може мати більш доступний стиль та простий мовний вираз.

2. Глибина та складність сюжету: елітарна література часто має глибокий та складний сюжет, який можна вимагати від читача певного рівня уваги та аналітичних здібностей. Масова література, навпаки, може бути спрощеною за структурою та сюжетом.

3. Теми та ідеї: елітарна література часто досліджує складні соціальні, філософські чи етичні теми, висловлює глибокі ідеї та концепції. Масова література, навпаки, може бути спрямована на розвагу та більш широкий загальний смак.

4. Аудиторія та ринок: масова література часто спрямована на широку аудиторію та має комерційний успіх. Елітарна література може бути спрямована на обмежене коло читачів, інтелектуальну аудиторію, і не завжди має великий комерційний успіх.

5. Оцінки критиків: літературні критики можуть грати важливу роль у визначенні елітарності літературного твору. Якщо твір отримав високі оцінки від критиків або отримав літературні нагороди, його вважають елітарним.

Зауважимо, що ці критерії не є абсолютними, і на території країни. Крім того, сприйняття літератури може відрізнятися в різних культурах і серед різних читачів.

Масова література визначається в першу чергу своєю широкою аудиторією та орієнтацією на масового читача. Масова література легко доступна для широкої аудиторії і не вимагає високого рівня освіти читача. Тексти часто відзначаються простотою мови та зрозумілими сюжетами, спрямованими на широкий загал. Такі твори часто відображають актуальні соціокультурні та емоційні теми, які цікаві для великої кількості людей.

Елітарна література, навпаки, спрямована на високий культурний та інтелектуальний рівень читача. Такі тексти можуть використовувати високий ступінь мовної та художньої складності, вимагаючи від читача високої культурної компетентності. Твори мають глибокий сенс, символіку та алегорії, що вимагають уважного розуміння. Письменники елітарної літератури можуть експериментувати з художніми та структурними засобами, що визначає їхню творчу оригінальність.

Масова література в Україні є значущим явищем, яке відображає сучасний стан літературного процесу та впливові чинники на культурний розвиток суспільства. Дослідження цього питання важливе для розуміння взаємодії між літературою та читацькою аудиторією, а також визначення ролі масової літератури в сучасному культурному контексті України. Літературні твори, спрямовані на широке коло читачів, часто з орієнтацією на розважальні аспекти та відображення популярних тем. Це можуть бути романи, оповідання, комікси, трилери, романтика та інші жанри, які привертають велику аудиторію.

В історії України масова література виникла та розвивалася під впливом різних соціально-економічних та політичних умов. Наприклад, в часи Радянського Союзу деякі твори були спрямовані на підтримку ідеології комунізму та соціалізму. Після незалежності в 1991 році українська масова література зазнала змін, з'явилися нові теми та підходи, а також зросла різноманітність стилів і жанрів. Деякі популярні автори масової літератури в Україні, окрім Андрія Кокотюхи, можуть включати Оксану Забужко, Ліну Костенко, Сергія Жадана та інших. Зараз також існує велика кількість молодих письменників, які активно сприяють розвитку сучасної української літератури.

Важливо відзначити, що масова література в Україні – це різножанрове явище, яке включає в себе як твори відомих, так і менш відомих письменників, що завойовують свою аудиторію. Слід зауважити, що масова література в Україні охоплює широкий спектр тематики, від історичних романів і фентезі до сучасної прози та кримінальних трилерів. Це дає читачам можливість знайти твір за своїми власними інтересами та смаками. Окрім того, з появою інтернету

та електронних книг зросла доступність масової літератури для широкої аудиторії. Автори можуть публікувати свої твори онлайн, а читачі можуть зручно отримувати доступ до текстів через різноманітні електронні пристрої.

Важливо зазначити, що твори масової літератури відображають сучасні суспільні та культурні тенденції, висвітлюючи проблеми, які цікавлять сучасне суспільство. Вона може бути як формою розваги, так і засобом висловлення глибших думок та ідей. Загалом, масова література в Україні є важливим компонентом літературної культури, забезпечуючи різноманіття та доступність для різних шарів населення.

1.2. Інтерпретаційна парадигма творчості А. Кокотюхи

Андрій Кокотюха талановитий письменник із мальовничого міста Ніжин. Народився цей митець в 1970 році, після десятирічки поступив на факультет журналістики Київського університету, який закінчив у 1992 році. Навесні 1993 році разом із Максимом Розумним та Сергієм Руденком створили молодіжну Творчу асоціацію «500», яка на сьогоднішній день вважається однією з найбільш важливих та впливових структур у літературному й мистецькому житті.

Працював Андрій на меблевій фабриці, будівництві та навіть шляховим робітником у Республіці Комі, вів діяльність із чернігівськими газетами «Комсомольський гарт», «Чернігівські відомості» та сатиричним журналом «ВУС», був членом редколегії, займався журналістикою.

Свою літературну справу письменник розпочав ще в школі. Його гумористичні тексти друкувалися в місцевій пресі та журналі «Робітничо-селянський кореспондент». А уже з 1993 року гумористичні твори юного таланту друкувалися майже в усіх виданнях. Кримінальний текст вперше було надруковано в 1994 році в газеті «Чернігівські відомості».

Андрій Кокотюха багато писав кримінальних повістей, одна з них «Шлюбні ігрища жаб» відзначена нагородою «Смолоскипа» у 1995 році, написана повість на три роки раніше, але протягом цих років кілька разів переписувалася. У царині таких повістей не менш відомим також є «День

Перемоги» (1990), «Подивись на вогонь» (1993), «Повернення сентиментального гангстера» (1994) також детективний роман «Осінній сезон смертей» (1996) та багато інших текстів.

Але чому повість «Шлюбні ігрища жаб» принесла автору таку популярність? Як говорить Соломія Павличко, яка була членом журі літературного конкурсу, організованого видавництвом «Смолоскип» у передмові до повісті, що саме рукопис Андрія Кокотюхи виділявся в контексті конкурсу, ба навіть справляв небуденне враження. Несподіваним виявився жанр, оскільки саме ця повість репрезентувала масову культуру. Журі було вражене тим, що твір який вони побачили є досить рідкісний для української культури. Він був кримінального, розважального жанру. В інших країнах цей текст вважали б несерйозним, нелітературним, адже щороку в Америці виходять тисячі детективів, у Франції чи Німеччині – сотні, а в таких країнах, як Польща чи Чехія, – принаймні кілька десятків. Ці твори мають багато жанрових різновидів та сюжетних стереотипів. Поряд з детективами також мають місце тріллери, науково-фантастичні романи, бойовики, любовні романи, мелодрами, які так само мають свої різновиди. Ці твори не вважають високою літературою, їх розглядають не з погляду мистецтва, а швидше соціології, не вивчають в університетах та школах, проте видаються вони великими тиражами, рекламуються, мають велику популярність та тисячі прихильників. Всюди: у потягах, автобусах, дорогою додому, на березі озера чи моря, читають для забави, поважаючи в цих текстах легкість стилю і авантюрність сюжету. Тому популярну літературу вже довго не вважають конкурентом власне літератури з усіма її жанрами, законами, новаціями і пошуками.

Дослідженням творчості Андрія Кокотюхи займалися О. Голік, Я. Голобородько, А. Дімарова, Т. Гундорова, Н. Зборовська, А. Кривопишина, О. Романенко, А. Таранова, С. Філоненко, які насамперед особливу увагу приділяли проявам масової літератури у творах письменника.

На думку Соломії Павличко, кожна культуру можна розділити на дві частини – сакральну і профанну, елітарну і масову, у ній є «верх» і «низ».

Високоінтелектуальні читачі можуть називати масову літературу низькою, однак змінити її, або ж запобігти її існуванню не в силах. Українська література хоч має свою багату історію, але не можна сказати, що в ній є чіткий «верх» або ж «низ», хоча роками наша література намагалася створити саме елітарну культуру. Проблема у тому, що висока мета української літератури, яка присвячена служінню народові чи суспільній меті, не мала змоги створити ні високохудожнє письмо таке як Джойса «Уліс», ні розважальне, на зразок Агати Крісті.

Нинішня свобода та загалом політичний стан автономності стали для української культури незвичайним шоком. Ця несподіванка мала багато аспектів, проте не останнім з них виявилася криза національного книговидання і завоювання ринку з боку західної розважальної літератури не найкращої якості, яка була перекладена з англійської на російську мову.

Андрій Кокотюха – один з невеликої кількості письменників української літератури працює в розважальному жанрі і прагне дотриматися його чіткості. Його піджанр – детектив, кримінальна історія. Кримінальні історії письменника ще не є довершеними, цим текстам далеко до метрів детективу, таких, як уже згадувана Агата Крісті, Жорж Сіменон чи перелік нинішніх класиків цього жанру. Однак незвичайною стороною творів Кокотюхи є місцеве обарвлення і те, що колізії розвиваються в реаліях відомого для реципієнта життя. Окрім того, автор вдало конструює цікаві епізоди, уміє дивувати читача своєю загадковістю. А для читача це дуже важливо, адже він любить і таємниче плетиво кримінального сюжету, і впізнавати знайомі ситуації, і радіти, розгадавши розвиток конфлікту.

Дебют Андрія Кокотюхи по великому розрахунку символічний. Масова розважальна культура неунікнена. Якщо національна культура не спроможна її продукувати, то вона приходить з інших країн і культур.

Перші повісті Андрія Кокотюхи показують початки на серйозного письменника-криміналіста, популярного і продуктивного у майбутньому.

Талановитий письменник здатний створювати персонажі і вміти вдало дати їм назву. Автор майстерно створює гармонію між героєм та його ім'ям, родом занять, зовнішньому вигляду, надаючи окрему назву характеру персонажа. «Він знає характери, рід діяльності, душевні і фізичні ознаки персонажів, яких наділяє іменами. І в цей момент в справжнього письменника ім'я просто не може не увійти в якісь зв'язки з уже відомими властивостями персонажа і завданнями твору», – писав Ю. Карпенко [15 с. 210].

У критичних джерелах про тематику масової культури в цілому та в Україні зокрема, можна побачити різні погляди дослідників. Наприклад, Оксана Забужко вважає, що «в умовах ринку, надто «дикого», тільки популярна культура може «підтримати надто не корисне «серйозне» мистецтво. [...] «Нам треба» не «голосу Тараса», а українського Стівена Кінга, [...] який продає свій Господній дар [...] підступному Мефістофелеві задля насолоди нещасного, задля нікчемних дукачів – побрязкачів – українська література як художній феномен аби ми, такі справжні й непроданні могли [...] перейти до ексклюзивної поезії» [11, с. 198]. Водночас Ніла Зборовська вбачає масову культуру по-іншому, як таке, що «несе в собі руйнацький характер для живої національної культури» [12, с. 6]. Натомість Софія Філоненко зосереджує свою увагу не так на тому, є у нас популярна література чи ні, як на питаннях її формування та рецепції, звертаючи увагу на те, що «масова література – єдність літературних текстів, які направлені широкому читацькому об'єднанню й побутують за законами літературної індустрії відповідно до своєї жанрової приналежності» [12, с. 88]. На думку, Тамари Гундорової, такий поділ елітарної та масової літератур зумовлено перетворенням «культурних цінностей на товар, появою артистичної антрепризи» [8, с. 68].

Андрій Кокотюха позицію «елітних письменників пояснює тим, що вони не є самостійні і відчують страх: «...зайняли стійкі позиції в засобах масової інформації і міцно тримають тил. Через це українська масова культура, зокрема – література популярних жанрів, переживає інформаційну блокаду» [29].

На захист себе Андрій доводить думку, що «популярна література – це той потяг, який навіть у радянські часи тягнув на собі поезію, прозу та есеїстику «високих авторів». Видавши десять детективів, радянське видавниче підприємство могло за рахунок прибутку видати кілька поетичних збірок»[17].

Варто зауважити, що саме масова література послуговується принципами повторення, серійності, що застосовується у серійних назвах творів та іменах героїв, котрі переміщаються із книги в книгу, а також категоріями брендовості. Так, міркуючи про жанрово-тематичні тенденції сучасної популярної літератури, письменник подає у приклад, пояснюючи таку брендовість: «ліпше буде купуватися така книжка, де у самотній жінки зникне дитина, і вона, ні до кого не звертаючись по допомогу, сама її знайде і все закінчиться щасливо. І рекомендовано, щоб це було в маленькому селі» [16]. Однак зізнається, що писати такої літератури не може: «Я творю те, що до вподоби мені, і якщо це симпатизує комусь іще – я буду тільки в захваті!» [16].

Марія Литовська визначила основні моменти, що роблять твір саме масовою літературою читабельним, серед них називає наступні:

- зрозумілі та знайомі сюжетні моделі;
- стереотипність образів героїв;
- містичний пафос зображення соціальних подій; умовна екзотичність фабули;
- правдоподібність деталей зображуваного;
- відсутність соціальної критики;
- відтворення «вічних» почуттів; співзвучність життєвим інтересам кожного читача [23, с. 60].

Для Анатолія Дімарова читабельність – це, для початку, емоційність: «Кожен по-справжньому зрозумілий твір має в собі захований гачок з приманкою. І цю приманку реципієнт моментально споживає» [9, с. 4].

Почав писати письменник рано, і першу книгу написав ще коли йому було 25 років, на той час критики вважали, що не потрібно писати детективні твори, тим більше українською мовою, бо то мовляв є вже масова література, і

письменнику радше звернути свою увагу на елітарну, однак автор мав зовсім інші погляди. Сьогодні, це творець, який щороку видає до друку багато книг і вільно себе почуває у центрі гостросюжетного роману.

Провідною ознакою текстів масової літератури – є друк досить великої кількості творів за доволі короткий проміжок часу. Наведемо до прикладу, детектив «Таємне джерело» Андрія Кокотюхи було написане за 28 днів. «Будучи безробітним, я усюди працюю, мене не годую література, годую кіно, телебачення, журналістика. За 4 години можу написати 20 тисяч знаків, це 32 сторінки в книзі. Написання, записування книги – процес механічний, основне відбувається в голові», – так говорить письменник. Однак, Кокотюха додає, що за таких умов «книжка обдумується довше, ніж пишеться. Я довго думаю, тому й пишу швидко. Кожну деталь обдумую до дрібниць. Сідаючи за написання, вже чітко знаю, чого і скільки мені треба».

Дійсно Андрій Кокотюха ретельно продумовує та складає план детективного сюжету, відкидаючи усе, що могло б заважати стеженню читача за розслідуванням. І в результаті маємо, такий сюжет, що легко перетворюється у телевізійну продукцію, тому не дивно, що тексти митця лягають в основу документальних фільмів, авторами чи співавторами яких є сам письменник. Серед них детективний роман «Легенда про Безголового» (фільм було випущено 2008 року кіногрупою «Film.ua» під назвою «Тривожна відпустка адвоката Ларіної», режисер Олександр Стеколенко), трилер «Повзе змія» (який екранізований 2009 року компанією «Freshproduction UA», режисер Максим Бернадський). Письменник також входить до списку авторів сценаріїв низки документальних екранізацій з циклу «Кримінальні історії», «Чужі помилки», «Стрингер» та «Одержимі».

Де б не друкувався Андрій Кокотюха чи то журнальні статті чи то інтерв'ю він завжди наполягає на популярності текстів масової літератури, вказуючи на те, що таких творів має бути більше тому письменники не мають себе обмежувати і писати те що диктують критики, потрібно давати волю своїй творчості. На сьогодні письменник долучається до розбудови у сучасній

українській прозі жанрів детективу, авантюрного, пригодницького романів, містичного трилеру, експериментує з класичними формулами нуару та готики, до прикладу, детективи «Темна вода» і «Легенда про безголового».

Письменник має стрімке бажання заповнити всі полицки магазинів текстами белетристики, що як результат «створить один за одним захопиви, зрозумілі, чіткі тексти; системно рецензує всі, хоча й нечисленні, вітчизняні книжкові новинки, які вкладаються в рамці гостросюжетної літератури; уперто обороняє детектив, а разом з ним і все популярне письмо, від невдячних закидів «високочолих» і просто літературних снобів – та мало не від усього світу» [30, с. 230]. Важливо у такому етапі не втратити якісних орієнтирів.

Така ініціатива та позиція має отримувати підтримку від людей, особливо за умов примусової заборони російської масової літератури що донедавна була на українському культурному просторі. На думку, Ю. Андруховича: «Програмні директори і продюсери, в дійсності, не досить добре розуміються, який обсяг українського культурного продукту побутує. Звісно, він ще перебуває в так званому напівандеграунді, але його треба знайти, дістати і популяризувати, щоб потім, при згадці словосполучення «український культурний продукт», нашою першою реакцією не було скептичне знизування плечима» [5]. Заохочення до популяризації української культури, швидко зацікавить конкурентів, що в свою чергу за законами літературного природного відбору закріпить на високих позиціях лише якісні презентанти української масової літератури.

Зрозуміло що швидкість публікування масових творів випереджають можливість критика прочитати й повністю описати всі тексти. Як зауважив Кен Гелдер, «поле популярних творів таке неосяжне, що навіть ті дослідники, які намагалися охопити його цілісно, в результаті озирають лише вершечок айсберга». Навіть якщо охопити твори найкращого письменника, вони все одно будуть «краплиною в океані» масової літератури [1, с. 3]. На прикладі популярного письменства, вичитка всіх абсолютно без винятку текстів певного жанру є недоцільним, адже їх поетика стереотипна, повторювана. Як вказує

Марія Зубрицька, «...для читача, який захоплюється та є прихильником жанрів масово-популярної літератури – кримінальних, пригодницьких чи жанру мелодрами – достатньо ознайомитися із частиною творів одного жанру, щоб у наступних текстах помітити аналогічні системи, явища, події і майже однакову композиційну структуру» [13, с. 289]. Щодо нового українського письма є додаткове ускладнення: оскільки масова література ще перебуває на початковому етапі розвитку, велика кількість жанрів існують у синкретичному вигляді. Існують проміжні форми між масовою та елітарною літературою, мідл-літературою, у такому випадку, якщо письменники-інтелектуали свідомо беруться до створення національного масового продукту.

Існує проблема жанру популярних творів. Багатство жанрів мотивує можливість використання різних підходів до його вивчення: формалістичних, рецептивних, комунікативних, когнітивних, феміністичних, семіотичних тощо. Це торкається як жанрів елітної літератури, так і масових. Специфіка реалізації популярних творів як феноменів культурної індустрії зумовила розвиток жанрових теорій, які враховують соціокультурні функції жанрів, їх комунікативно-психологічну спрямованість.

В основу усіх жанрів масової літератури покладено певний канон – «визначену систему чітких і сталих жанрових ознак» (Михайло Бахтін) [13, с. 452]. Який у свою чергу «...забезпечує як проблемно-тематичну визначеність, так і визначену чітку структуру, коли за кожним елементом форми закріплений певний зміст... Канон включає в себе певний тип фабули, освоєння обмеженого поля матеріалу, повторювані типи персонажів і конфліктів, специфічний пафос» [23, с. 106]. Дослідник Микола Мельников називає складові «жанрово-тематичних канонів» популярної літератури: сюжетна схема, тематика, набір дійових осіб, елементи художньої форми, такі як шаблон, стереотип, канонічний прийом [24, с. 186].

Будь-який жанр, на думку Миколи Мельникова, має містити свій стиль і мову: «Яскравість описів, захоплене перерахування географічних та історичних реалій якоїсь загадкової, неіснуючої країни, планети чи зіркової системи –

типового місця дії у фентезі, наполегливе відтворення місцевого колориту – одягу, побуту і характерів – ці тонкощі однозначно не годяться для детективів, у будь-якій ситуації, для твору, який може розраховувати на достатню відповідність жанрово-тематичному канону і формулі, що його утворює» [24, с. 190].

Особливості жанрів масової літератури більш детально вивчає Цветан Тодоров, які описує в статті «Типологія детективної прози». Якщо говорити про загальну нерозробленість жанрової теорії, пасивність критиків послуговуватися категоріями жанру щодо літературних шедеврів, учений знаходить об'єкт, де не існує діалектичної протилежності між твором та його жанром: це популярна література. Як висновок, літературний витвір не вписується в жанр, за винятком, можливо, створеного ним же, але шедевр популярної літератури є саме книгою, яка у найкращий спосіб відповідає своєму жанру. Тому, як говорить Тодоров, немає потреби говорити про найкращі зразки масової літератури, тому що вони будуть однозначно вписуватися у свій жанр, повною мірою втілювати його з максимальною повнотою. Критик наголошує, що в системі жанру для мистецтва елітарного й масового необхідні існувати окремі критерії оцінювання. Тому дослідник називає такі жанри: класичний детектив, трилер і саспенс. Поділяючи їх, він користується поняттями «сюжет» і «фабула» та розглядає їх схожість між собою. Так, у класичному детективі є дві історії: злочину та його розслідування, у трилері – лише одна історія розслідування. І трилер, і саспенс можуть виходити за рамки канонів класичного жанру і вражають читачів по-різному, наприклад, класичний детектив – зацікавленістю, а трилер і саспенс – довгим очікуванням того, що має трапитися, самою динамічною дією, зображенням сцен насильства.

На думку, Л. Мошенської, «кожний із існуючих видів і жанрів має свої характерні особливості, але в той же час... не лише у свідомості читачів, функціонально, але й за своїми досить стійкими структурними принципами

вони мають багато спільного, що об'єднує їх в особливий світ – світ літератури пригод» [25, с. 171].

Тексти пригодницьких жанрів можна побачити і сьогодні. Наприклад у проєкті «Кримінальне читиво» Андрій Кокотюха, центрувавши його довкола детективного жанру, аналізуючи як певну естетичну цілісність жанрів детективу, трилера, бойовика, пригодницького роману, роману жахів. Дійсно, у деяких творах жанри можуть поєднуватися, змішуватись між собою, що утруднює їхню кваліфікацію як чистого «детективу» або «пригодницького роману»: маємо «детективні бойовики», «авантюрно фантастику», «містичні трилери». Серед пригодницьких творів письменника можна виділити такі жанри:

- авантюрно-детективний роман «Шукачі скарбів»;
- «крутий» детектив «Живий звук»;
- готичний детектив «Легенда про Безголового», «Темна вода», «Аномальна зона»;
- детективний трилер «Повзе змія».

Можемо спостерігати, як критики захоплюються і кримінальними романами Андрія Кокотюхи, вважаючи його одним із кращих письменників бестселерів на сьогодні. Наприклад Наталка Білоцерківець у статті «Література на роздоріжжі» спершу зазначає, що «...бестселер у прямому значенні слова, це «книга, що найкраще продається», має масовий наклад і масовий попит, – який в Україні, на жаль, неможливий [7, с. 28]. Вона запевняє, що на сьогодні, висока популярність може бути хіба що для інтелектуальних книг. Свої надії дослідниця статті покладає на молоде покоління, називаючи потенційних авторів бестселерів – Юрія Винничука та Андрія Кокотюху. Також Наталка Білоцерківець відзначила літературні переваги кримінального роману «Шлюбні ігрища жаб»: «...бурхлива динаміка сюжету, яскравість кримінальних персонажів, оригінальна символіка фіналу... видимість справжнього життя, вкупі з мораллю про руйнівну силу грошей...» [7, с. 29].

Твори масової літератури «будуються за трафаретними сюжетними схемами, мають схожу тематику та наративну структуру, відповідають звичним естетичним шаблонам та ідеологічним стереотипам» [4]. Варто також зазначити, що і елітарна, і масова література послуговується особливостями сприйняття тексту читачем через співвіднесення себе із літературними героями, але якщо елітарна література «акцентує увагу переважно на унікальності та оригінальності змальованого світу та персонажів», то масова надає перевагу «максимальному наближенню атрибутів дійсності, в якій живе читач, відтвореної за допомогою спрощених образів, символів, кліше і культурних кодів» [6, с. 22].

Твори масової літератури відіграють важливу роль в українському літературному процесі, впливаючи на читачів, культурне середовище та саму літературну традицію. Твори масової літератури спрямовані на широкий загал читачів. Вони часто стають доступними великій кількості людей, оскільки розраховані на широку аудиторію. Це робить літературу більш доступною та привабливою для різних верств населення.

Такі тексти впливають на формування читацьких вподобань та стереотипів. Через повторювані сценарії, персонажі та теми вони можуть створювати специфічні літературні тренди та впливати на очікування читачів. Можуть відігравати важливу роль у формуванні та утриманні культурної ідентичності. Вони відображають сучасні реалії, традиції та цінності, що сприяє створенню спільного культурного досвіду. Мають потужний емоційний вплив на читачів. Вони можуть викликати різні почуття, включаючи смуток, сміх, радість, і тим самим взаємодіяти з аудиторією на емоційному рівні. З масовим читачем виникає потреба в певних стилістичних та мовних рішеннях. Такі твори можуть сприяти розвитку нових літературних форм, образів та мовних виразів.

Твори масової літератури можуть відігравати роль дзеркала, що відображає соціальні, економічні та політичні реалії сучасності. Вони можуть коментувати та аналізувати актуальні проблеми, привертаючи увагу читачів до

важливих соціальних та культурних аспектів. Включають в себе елементи розваги це може сприяти відпочинку від щоденних турбот та покращенню настрою читачів.

Узагальнюючи, твори масової літератури в Україні грають значущу роль у культурному та літературному контексті, сприяючи розширенню читацької аудиторії та впливаючи на формування сучасної літературної картини.

Можна зробити висновок, що погляди дослідників щодо розвитку масової літератури в Україні різні. Хтось вважає, що така література не може мати власних канонів, і з часом втратить популярність. А хтось покладає надії, що популярна література, зокрема всі її жанри, такі як кримінальний, пригодницький роман, з часом розвинуться та стануть поряд із текстами «високої» літератури. Андрій Кокотюха один із тих письменників в Україні, що активно займається розвитком жанрів белетристики, його твори на сьогодні знаходять свої прихильників та отримують нагороди, а кримінальний роман письменника вважається кращим доробком письменника.

II. ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОМАНІВ

А. КОКОТЮХИ «МАМА, ДОНЬКА, БАНДЮГАН»,

ТА «ШЛЮБНІ ІГРИЩА ЖАБ»

2.1. Особливості проблематики та характеротворення

Проблематика у творах масової літератури може бути досить різноманітною і відображати різні аспекти сучасного суспільства. Зазвичай такі тексти часто включають у себе такі аспекти:

- часто використовують стереотипи та типові образи, що може впливати на уявлення читачів і формувати стереотипи в суспільстві;
- твори масової літератури іноді можуть бути мало оригінальними, використовуючи штаповані сюжети і ідеї, що впливає на якість літературного виробу;
- з метою широкого розповсюдження твори масової літератури можуть страждати від відсутності мовної виразності та глибини;
- такі твори часто використовують популярні теми без врахування їхньої реальної вагомості або контексту, що може вести до поверхневого або неадекватного відображення проблем;
- деякі твори можуть уникати або поверхнево трактувати соціальні проблеми, не надаючи їм достатньої уваги чи не висловлюючи критичного погляду;
- масова література часто піддається тискам комерційних інтересів, що може впливати на вибір тем, стилів та сюжетів;
- часто масова література спрямована на широку аудиторію, і це може вести до віддаленості від високих літературних стандартів;
- деякі твори можуть не враховувати культурну різноманітність та індивідуальність українського суспільства, концентруючись на загальноприйнятих стандартах.

Ці проблеми становлять важливі завдання для письменників, критиків та читачів, оскільки вони визначають якість та вплив літературних творів на суспільство. Водночас, важливо визнати, що масова література також може

виконувати важливу роль у розвагах, розвитку читацької культури та відображенні широкого спектру життєвих ситуацій.

Характери у творах масової літератури часто мають свою специфіку, оскільки ці твори спрямовані на широку аудиторію та часто ставлять перед собою завдання задовольнити різноманітні читацькі вподобання. Можна виокремити деякі аспекти, які характеризують створення персонажів у таких творах:

- часто персонажі масової літератури можуть бути типовими та відповідати загальноприйнятим стереотипам. Це допомагає читачам швидше зорієнтуватися в сюжеті та легше сприймати героїв;

- персонажі зазвичай мають прості та легко зрозумілі риси характеру, оскільки це сприяє швидшому сприйняттю історії;

- можна спостерігати акцент на емоційність та динамічність характерів. Це допомагає залучити читача і утримувати його інтерес протягом всього сюжету;

- архетипи героїв, такі як герой-месія, антигерой або герой-пригодник, можуть бути широко використані в масовій літературі, оскільки вони мають велику популярність та зрозумілість для читача;

- емоційний настрій, романтика та сентименталізм можуть здаватися важливими для багатьох персонажів;

- характери можуть відображати певні аспекти сучасного життя та суспільства, але це часто автор робить спрощено та стилізовано;

- залежно від жанру (романтика, пригоди, детектив), характери можуть набувати властивих їм особливостей, відповідно до вимог та очікувань читачів;

- у масовій літературі часто можна знайти комічні персонажі та ситуації, оскільки гумор може бути ефективним засобом залучення аудиторії.

Особливо показовою тематикою у творчості Андрія Кокотюхи є кримінальна. Автор, написав з 1999 по 2011 рік більше десяти детективних романів, що зробило його майстром детективного жанру. У своїх творах письменник порушував чимало проблем, але саме кримінальні твори

письменника здобули шалену популярність, особливо серед жінок. Так наприклад, роман «Мама, донька, бандюган» спершу був написаний як мелодрама на замовлення журналу «Жінка», але пізніше журнал перестав випускатися і угода з автором була розірвана, тому роман перетворився на кримінальну мелодраму. Це – найбільш популярний твір А. Кокотюхи серед жіночої аудиторії. А вже у 1991 році написав повість «Шлюбні ігрища жаб», яка, через малу кількість інших зразків прози, отримала в 1995 році нагороду видавництва «Смолоскип». Після виходу окремою книжкою в 1996 році повість отримала назву «роман», мала схвалення від рідних та друзів автора, і широкий негативний розголос у пресі.

Перша книжка Андрія, принципами якої є: «Писати для читача!» Але він не вважає кримінальну літературу розважальною, застосовує часто вживанні жанри як форму оповіді, в яку вкладається особливо цінний зміст. Семеро дрібних злочинців розробляють і виконують план пограбування кур'єрів мафії. Таким є початок кримінальної повісті «Шлюбні ігрища жаб», яка ще до виходу цієї книжки отримала широкий і дещо скандальний розголос в мистецькому світі.

Сюжет твору «Шлюбні ігрища жаб» розгортається в 1991 році, спекотного літа, коли семеро зрілих людей раптом отримали шанс швидко розбагатіти. Їх ціль – один мільйон, ці гроші допоможуть кожному з них вирішити власні проблеми. Кожен готовий ризикувати, на карту поставлено все, так щастить лише раз у житті. Заволодіти мільйоном виявилось навіть легше, ніж ці дилетанти собі уявляли. Найважчим виявилось для героїв – розділити скарб. А тим часом пограбовані почали на молодих недосвідчених грабіжників справжнє полювання. Проблемою для героїв стає їх порятунок, адже зараз вони не можуть так легко з довірою розвернутися спиною до свого друга по нещастю. У середині 1990-х літературний старт «Шлюбні ігрища жаб» одразу сформував різну реакцію в українському літературному середовищі. Це, швидше за все й зробило початківця Андрія Кокотюху відомим. Нове видання роману доповнено післямовою про історію написання та видання книги, її

пригоди після публікації. А також є оригінальним документом епохи, котру сягнув та зафіксував автор і деякі неприємні ознаки котрої нині, ще досі можуть проявлятися.

Основними темами у творі «Шлюбні ігрища жаб» є:

- заробіток великих грошей шляхом пограбування батька;
- тема дружби семи дилетантів, довіри та як ці стосунки псуються;
- тема родинних зв'язків; стосунків Олега з його батьком;
- розробка плану пограбування;
- тема легких грошей та як вони впливають на життя героїв;
- пошуки шляхів порятунку та спільна втеча від «*легалів*».

Кримінальні твори і детективи часто висвітлюють різні аспекти злочинів та їх розслідування. Основні проблеми, які порушуються в творі «Шлюбні ігрища жаб», включають:

- проблема правди та брехні;
- проблема злочину та провини;
- проблема родинних відносин (батьків та дітей; чоловіка та жінки);
- авторитет, та яким шляхом його здобувають;
- проблема грошей (як гроші змінюють поведінку, характер людини);
- життя і смерті;
- проблема довіри та компанійські стосунки;
- проблема поганих звичок;
- проблема нелегального заробітку;
- проблема цінностей у житті.

Творам Кокотюхи цього кримінального, пригодницького напрямку притаманні глибока філософічність, драматичність і навіть трагедійність сюжету, оскільки часто вирішення героями моральних і етичних проблем відбувається на межі життя і смерті.

У жанрах масової літератури таких як кримінальна повість, пригодницький або ж детективний роман переважає принцип копіювання, стереотипу серійного зразка, тому що авторська позиція в обов'язковому

порядку визначається принципом характерності реакції та сподіванням аудиторії, а не намаганням самотійного й незалежного пізнання світу.

Безумовно, жанрово-тематичні характеристики популярної літератури припускають можливість оживлення звичних сюжетних ходів та певної індивідуалізації героїв. Можливі тут і відступи від існуючих схем і поєднання літературних форматів. Так, у кримінальних, детективних творах можлива любовна інтрига або детективна лінія, вони можуть поєднувати у собі елементи мелодрами й авантюрно-пригодницьких романів.

Автор такого роману може багато що варіювати в рамках створеного канону твору – зовнішність, характер, соціальний статус героїв, ситуації, під час яких відбувається їх знайомство, перипетії їхніх відносин тощо, але він не повинен виходити за встановлені межі. В той же час письменник може як по різному втілювати свою уяву, шукаючи нові способи вбивств і пограбувань, вигадуючи неймовірні докази, за допомогою яких інший герой зруйнує алібі підлих злочинців, але все таки автор не має порушувати основні положення негласного «статуту».

Так, автор слідуючи своїй стратегії, створює все нові й нові характери. У кримінальній повісті «Шлюбні ігрища жаб» таких характерів сім. Перший герой, з яким знайомить нас автор це Олег Баскін. Його ім'я ми читаємо ще в першому абзаці твору. Досить солідний та спокійний на перший погляд герой, є рушійною силою розвитку всіх проблем у повісті. Саме він подає ідею пограбування. Його ціль заробити гроші, але не менш важлива мета у героя це помста батьку, який *«...вважає, що мені ще рано знати про інший бік його бізнесу. На його думку, спочатку я мушу закінчити навчання. Про перевезення грошей я довідався випадково...Тиждень розмірковував. Потім прикидав можливі варіанти...»* [3, с. 15].

Характер Олега твориться через його бажання та вчинки. Наприклад, його можна сміло вважати брехуном, бо батькові він сказав неправди найбільше *«... За грошима приїдуть через п'ять днів. За два дні до того я скажу батькові, що їду у справах до Києва. Насправді ж я знайшов непогану*

квартирку в будинку навпроти. Звідти чудово видно наш під'їзд. Кур'єрів я вчислю одразу...» [3, с. 35].

Також можна помітити, що багато хто з героїв Андрія Кокотюхи мав погану звичку палити. Наприклад, Олег у ніч перед пограбуванням не міг спати і «... Він сидів біля відчиненого вікна і смалив цигарку за цигаркою...» [3, с. 44]. Чому він так нервує, або що змушує його не спати всю ніч? Це лише одне: «*Олег прекрасно уявляв собі, що почнеться, якщо завтрашня операція завершиться успіхом*» [3, с. 44]. У нього постала проблема як не виказати себе. Звідси, можна окреслити ще одну рису характеру героя – він хоч і достатньо сміливий, оскільки пішов на такий складний і ризикований злочин, але в туж мить і великий боягуз, бо розмірковує про наступне: «... зникнути відразу ж – це все одно, що самому написати зізнання. Але знав він і те, що і вирахувати, звідки пішла інформація, не складе особливих труднощів. Багато часу це теж не займе. Отож можна просто не встигнути зникнути...» [3, с. 44]. Після довготривалих роздумів наш герой тяжко зітхнув і заплив нову сигару.

Наступний герой, який випадковим чином зустрівся із Олегом і закрутив неочікуваний сюжет це Гена Петрович Шевель. Цього героя можна легко описати, за допомогою його мовлення, адже саме він вживає найбільше нецензурної, брутальної лексики та місцевий сленг. У його мові можна часто почути такі слова як: «*братан, бабки, козли, легавий, окей, валяй, мужики тощо*». З цього можна зробити висновок, що він вважав себе достатньо авторитетним, серед кола своїх знайомих, або принаймні хотів таким здаватися. Взагалі Гена за життя зробив чимало злочинів, та і його постійна робота є нелегальна і протизаконна. Ще з малих літ він був відомий через свої дії та вчинки: «– Тебе вся наша школа знала. Коли ви з друзьками поцупили «Волгу» голови міськвиконкому, яку він залишив біля під'їзду будинку, в якому жила його коханка, про вас не те що школа – весь район говорив. І світила вам зона неповнолітні злочинці, коли б дружина потерпілого не підключила вся свої зв'язки аби вам усім умовно дали...» [3, с. 10]. Саме з такого гіркого досвіду і почалося кримінальне життя Гени Петровича. Оскільки за життя він нічого не

навчився як тільки обманювати та обкрадати людей. Справою його життя як він говорить є: «... *Розумієш, я роблю бабки на машинах. Я краду їх і продаю тим, хто платить добрі гроші і не лізе з питаннями. В мене є своя невеличка клієнтура. Більше нічого я робити не вмію.*» [3, с. 14]. Всі його стосунки з іншими і проблемами вирішувалися зі слів: «*Якщо в тебе є покупець, скажи, чого він хоче і скільки платить. Гроші поділимо за домовленістю...*» [3, с. 14]. В творі також можна знайти описи, коли герої характеризують один одного, таким чином створюючи цьому персонажеві образ і відповідне відношення до нього, наприклад, один із героїв казав на Шевеля: «*Нічого мужик, понту тільки багато...*» [3, с. 18].

Всі герої Андрія Кокотюхи у повісті є порушниками правопорядку, всі вони скоїли злочин, або планують його вчинити. Навіть ті хто не є прямим порушником, думками був дотичний до таких дій, але не наважився.

Ще один із таких дилетантів, який хотів отримати часту із мільйона є Стас. З цим героєм ми знайомимося на автовокзалі. Тут він вдає із себе вмілого чарівника і таким чином обманює людей, які за це ще й платять йому гроші. Але прийшов він до цього не сам: «*Поряд із Стасом залишилося лише п'ятеро хлопців, його партнерів, котрі вдавали, що абсолютно незнайомі між собою, і провокували ймовірних клієнтів...*» [3, с. 17]. Але є в цього героя, щось відмінне від інших, як запевняє сам автор, Стас не палив і навіть мав алергію на тютюновий дим. Герой у творі виконує функцію помічника із відбору кращих грабіжників. У одному скверику він з Геною роздивляються усіх присутніх злочинців і вирішують кого взяти з собою. Серед присутніх можна побачити різні характери створені автором, адже описують самі герої їх вміло. Наприклад, Гога, той що спиною сидів до дверей, за словами Стаса є спокійний, але «казанок» – такий сленг герої вживають на позначення слова мозок, розум – у Гоги варить добре. Тут автор створює образи дивакуваті, оскільки навіть сам Стас говорить так описуючи своїх товаришів. Гога хоч і розумний, зараз працює вантажником в овочевому, але не досить далеко відійшов від інших

хлопців, оскільки ще в юності скоїв злочин *«З пацанами підсилювач з школи потягнули»* [3, с. 19], за що отримав *«Два роки умовно»* [3, с. 19].

З вищенаведених описів характерів героїв, можна зробити висновок, що героїв повісті Андрія Кокотюхи, не цікавило буденне життя героїв, їх сімейний статус, професія, особиста інформація, для них було над важливо кримінальна історія людини: чи грабував він, чи був засуджений, за які гроші зараз виживає. Адже саме ця інформація дала б змогу відібрати героям справжніх професіоналів. А також їх цікавило чи погодяться злочинці на таку угоду та яку частку з мільйона захочуть отримати. Все в цьому творі обертається навколо грошей: дружба – якщо вигідно, співпраця – якщо є легкий шанс заробити великі гроші. Ба навіть більше, з тобою ніхто говорити не захоче, якщо ти не пропонуєш щось цікаве.

Не менше злочинів скоїв і наступний герой, який сидів ліворуч від Гоги. Це був Басмач, за словами героїв він був із Фергани. Всі знали цю місцину, оскільки колись там було колотнеча, де наш герой засвітився. Як говорить Стас, *«За ним давно карний розшук плаче»* [3, с. 19], і навіть застерігає Шевеля, – якого називає далі *«Шеф»*, що дає можливість зрозуміти, що він в цій афері серед хлопців буде головним, – *«З ним (Гогою) треба обережніше, Шефе. Йому людину вколошкати, як два пальці обмакнути»* [3, с. 19]. На що, Гена йому спокійно відповідає: *«Для нашої справи він знадобиться, Стасе...»* [3, с. 19]. Отже, Гена Шевель, саме таких і шукає, його не лякає кримінальне минуле героїв, а навпаки приваблює. А от, Ігор Петруня, третій із присутніх в скверику, не сподобався Шевелю, тому що він *«спеціаліст по шмотках»*, за словами Стаса, жодного разу не попадався між іншими, тобто був надійний. Гена же був іншої думки, для нього люди які заробляють чесним шляхом *«Гнилуватий народець...»*, та і взагалі він не любить фарцу. Але не менш важливими є слова героя коли він каже, що *«Врешти-решт, це моя особиста справа, як я до них ставлюся»* [3, с. 19], що дає змогу зробити висновок, що герої не нав'язують ні читачу ні іншим персонажам свою думку, а

дають можливість самостійно проаналізувати текст та створити свій характер героя.

Василь –персонаж, який спочатку був відсутній на знайомстві з Шевелем, а потім всіх здивував своєю появою. Василь працював у поліції, за словами героїв був «лягавим», але не відмовився від нагоди поласувати своєю частиною нечесно зароблених коштів. Сержант зайшов у приміщення в формі, що й спричинило здивування інших. Виходить, що в місті немає справедливості і правди, оскільки навіть поліція на боці злочинців. Звичайно, що за таких умов правопорушники могли почувати себе спокійно і страху в них було менше. Навіть у Гени були «свої люди» із державтоінспекції, оскільки його бізнесом, як він вважав були машини. Хоча сам же Василь проявляв невпевненість, запевняв що ті кого вони збираються одурити зовсім не «лопухи», але ніхто не знає чи це страх чи почуття обов'язку змушувало героя хвилюватися.

Андрій Кокотюха, як майстер творів масової літератури, вдало створює характери героїв, за якими цікаво спостерігати. Ще однією важливою ознакою популярних творів є те, що читачу не доводиться багато аналізувати, додумувати, проявляти почуття до героїв, або розмірковувати хто є хто, скільки автор через мовлення героїв робить це самостійно. Наприклад, через мовлення Гени Шевеля, автор коротко дає характеристику кожному, і так би мовити ставить діагноз, хто яку частку захоче від мільйона: *«Зі Стасом все впорядку – його часка буде вищою, про це домовлено, але всім знати це не слід. Василь... Цей і п'яти штукам зрадіє... Гога... Йому, здається, все одно: скільки дадуть, стільки й візьме... Басмач... Очі блищать, вже щось задумав... Петруня... Цьому точно мало, зараз всім про це скаже...»* [3, с. 25].

Створення характерів героїв кримінальних повістей є важливим для успіху твору, після цього формуються основні динамічні елементи сюжету та взаємодії персонажів. Можна навести деякі ключові етапи щодо створення героя для кримінальної повістей:

1. Головний антагоніст (злочинець):

– *Мотивація*: Швидкий та великий заробіток. В кожного з героїв є своя причина, чому вони до цього прийшли: помститися батьку, здобути авторитет, просто заробити, набути нових навичок;

– *Характер*: Риси характеру злочинця можуть суттєво змінюватись у залежності від його особистості, мотивації, як у нашому випадку. Проте є деякі загальні риси, які можуть бути характерними для багатьох: харизма (Гена у творі харизмою, вмiє впливати на людей); інтелект (всі герої є розумними стратегами, які повністю планують свої дії та вмiють виходити зі складних ситуацій, хоч і не завжди); жорстокість (злочинці володіють різкими методами вирішення проблеми, і їх жорстокість є неабиякою вражаючою, наприклад, Басмач, який може легко «вколошкати людину»); тривожність (найбільш притаманно Василю, який переживає внутрішню боротьбу); хитрість (невтомне бажання одурити один одного, щоб заволодіти мільйоном).

– *Пастка*: яку підготував Віктор Сергійович Караваєв Олегу і той здався.

2. Детектив:

– *Мотивація*: йому потрібно розкрити справу, в якій задіяно багато злочинців, за це він однозначно отримає підвищення та винагороду. Він змушує Олега признатися, скільки знає, що йому немає куди діватися, це надійний варіант.

Не менш важливою є поведінка героїв у різних межових ситуаціях та які емоції при цьому вони виражають. Важливо як герої реагують на стрес, небезпеку, успіх чи невдачу. Це ефективність їх розвитку та визначення особистості. У повісті більшість героїв на ситуації реагують з фінансової точки зору, тобто вони можуть щось зробити, сказати правду поліції, пограбувати, допомогти, але при цьому їх цікавить скільки за це їм заплатять.

Проаналізувавши характери героїв кримінальної повісті Андрія Кокотюхи «Шлюбні ігрища жаб», можна окреслити основні проблеми, які порушує автор. В цілому такі тексти можуть поставити в центр різноманітні проблеми та теми, які цікавлять читачів і розкривають різні аспекти

суспільства. Ключовими проблемами досліджуваного твору, які порушуються в кримінальних справах є:

1. Правосуддя та невинуватість:

- боротьба за справедливість і засудження винних;
- спроба розкриття несправедливості.

2. Мораль та етика:

- введення персонажів у ситуації, де вони повинні вибрати між правильним і неправильним шляхом виходу із ситуації;
- розгляд моральних аспектів дій героїв і злочинців.

3. Корупція та злочинні угруповання:

- вивчення впливу корупції на правосуддя та суспільство;
- показ злочинних і організацій їх взаємовідносин з правоохоронними органами.

4. Психологічні проблеми:

- розгляд внутрішніх конфліктів і психологічних проблем героїв та злочинців;
- вивчення мотивацій злочинців.

Можна підвести підсумок, що повість Андрія Кокотюхи «Шлюбні ігрища жаб» безумовно є хорошим зразком масової літератури. Унікальність автора в його манері письма, як він створює характери своїх героїв, їх розкріпачена мова, різкі та неочікувані сюжетні повороти і несподіваний фінал – саме це і приваблює любителів кримінальних творів.

Унікальність створення характерів для кримінальної повісті «Шлюбні ігрища жаб» в розробці та дотримання певних особливостей для забезпечення виразності та цікавості читача. Можна виділити деякі ключові аспекти, творення такого характеру. Першим аспектом є **комплексність та унікальність** автор намагається надати кожному головному і другорядному персонажу свої власні характерні риси та особливості. Він уникає стереотипів; створює персонажів, які мають несподівані особливості і можуть вразити читача. Наступне – **мотивація та конфлікт** Кокотюха ретельно розробив

мотивацію кожного персонажа. Що спонукає їх діяти так, як вони роблять, також письменник окреслює внутрішні та зовнішні конфлікти для своїх героїв – це допомагає створити напруження.

Кримінальна мелодрама «Мама, донька, бандюган» демонструє собою жанр, який об'єднує в собі елементи кримінального та романтичного сюжету. Проблематика жанру такого твору дозволяє досліджувати не лише кримінальні аспекти, а й людські відносини, моральні дилеми та соціальні проблеми. Можна окреслити деякі аспекти проблематики кримінальної мелодрами:

– **Злочин та кара** – основним елементом кримінальної мелодрами є злочин і покарання. Проблема справедливості, помста, реабілітації або винагорода за вчинений злочин може створити напруження в сюжеті.

– **Любов і відданість** – часто кримінальна мелодрама фокусується на складних відносинах між персонажами. Любовний трикутник, відданість злочинця та його коханої, чи романтичні відносини між представниками правопорядку можуть ускладнювати сюжет.

– **Моральні дилеми** – персонажі можуть опинитись перед великими моральними виборами, такими як виправдання злочинця, невизначеність правильності судових рішень або конфлікт індивідуальних моральних переконань із законом.

– **Соціальні проблеми** – кримінальна мелодрама може стати платформою для висвітлення соціальних проблем, таких як корупція, наркотики, нерівність, расизм тощо.

– **Психологічні аспекти** – дослідження психології злочинця та його мотивації, психологічний стрес правоохоронців чи жертва може створити глибокий сюжет.

– **Комплексність персонажів** – розвиток персонажів у кримінальних мелодрамах може включати в себе їх трансформацію під впливом подій та зміни їхніх цінностей.

– **Неочікувані повороти** – під час розгортання сюжету можуть виникати несподівані повороти, які будують історію більш цікавою та напруженою.

Кримінальна мелодрама дозволяє об'єднувати емоційний аспект романтичного жанру із напруженим сюжетом кримінального. Її проблематика часто виходить за межі простого скоєння злочину та додає глибину індивідуальним та соціокультурним аспектам.

Характери героїв у кримінальній мелодрамі можуть бути різноманітними, але насправді вони відзначаються деякими типовими рисами, які підкреслюють напруження, драматичність та інтриги в жанрі. Охарактеризувавши такий твір маємо деякі типові характеристики героїв кримінальних мелодрам:

1. Детектив або поліцейський:

- інтелект: здатність думати стратегічно та розв'язувати складні кримінальні загадки;
- справедливість: глибоке прагнення до справедливості та розкриття злочинів;
- впертість: навіть у найскладніших обставинах детектив або поліцейський залишається впертим у своїй меті.

2. Злочинець або антигерой:

- складність: публічно має глибокі психологічні проблеми або складну моральну структуру;
- харизма: здатність привертати увагу та виражати свою харизму, навіть якщо це негативний персонаж;
- мотивація: часто має сильну мотивацію або внутрішні конфлікти, які допомагають розвивати сюжет.

3. Жертва або невинний:

- вразливість: може бути фізично або емоційно вразливим, що створює відповідне почуття читача;
- воля до життя: реакція на труднощі, герой зберігає внутрішню силу та волю до життя;
- таємниця: часто можна приховувати свою власну таємницю або мати злочинні зв'язки, що додає загадковості до сюжету.

4. Жіночий персонаж:

- незалежність: має виражену незалежність та силу характеру;
- емоційна складність: має внутрішні конфлікти;
- участь у справі: може бути детективом, адвокатом або жертвою.

Написання кримінальної мелодрами - це творчий процес, і важливо дати своїм персонажам достатній простір для розвитку та змін. Андрій Кокотюха у своєму творі створив доволі цікаві образи із своїми характерами. Здається, що могло б бути спільного між працівником престижного банку Людмилою та колишнім міліцейським опером Олегом? Панночка та хуліган. Як виявилось, ці двоє покохали один одного. Але це ж кримінальна мелодрама, тому на заваді їм стали підступні бандити, зраджена коханка, мафіозі, підлий маніяк та... рідна дочка Людмили, Оксана, якій було шістнадцять років, також закохалася в Олега, який на той час мав стосунки з її мамою. Щоб отримати бажане, Оксана готова вчинити будь-що. Події в творі змінюють одна одну так швидко, що ані герої, ані читач не в змозі перевести подих. В творі присутнє все, що характерно творам масової літератури такого жанру: викрадення, зради, погоні, несподівані повороти.

Наприклад, перший герой з яким ми знайомимося від початку твору це Олег Рибалка, який *«...не вважав себе кримінальним елементом. Так можна записати в бандитські лави будь-якого сищика, що працює і спілкується безпосередньо і переважно з кримінальним середовищем. Сім років тому він сам чесно трудився в карному розшуку одного з райвідділів, вважався непоганим опером, навіть, як то кажуть, горів на роботі... А потім щось перегоріло, особливо коли почали через одного випускати серйозних бандюків...»*[2]. Саме він створює конфлікт у творі, оскільки *« Колишній капітан міліції Олег Рибалка розлучився з дружиною через те, що в народі ненависть до працівників МВС з кожним роком набувала яскраво вираженого характеру. Кілька разів він просто не був у змозі виконати прохання жіничиних знайомих і витягти їх з криміналу»* [2]. У його характері можна помітити відразу до жінок, він немає до них співчуття та поваги, це можна простежити на прикладі його думок, після того як він ударив одну із жінок, яка звернулася до

нього вигаданим прізвиськом: *«Нічого. Алці наука буде. Її, певне, таки не бив ніхто ніколи. Бабам це шкодить, розслабляються і зовсім страх втрачають. Аби знали, що за гниле слово можуть отримати в писк, фільтрували б свій бабський базар. Якщо він, Олег Рибалка, начальник охорони базару «Універсум», одного з найбільших у Києві, спить з такою собі Аллою Різник, нехай вона там сто двадцять разів оглядач модного журналу, і витрачає на неї гроші, це ще не означає, що їй дозволено називати його Карасем. У всякому разі, просто так, у вічі» [2].*

Знайомство з іншим персонажем твору трапилось через Олега, оскільки він випадково збив на автомобілі дівчинку, це була Оксана, яка і є донькою Людмили. Єдине, що не можна було помітити в той вечір, це хвилювання на обличчі Олега. Він почував себе байдуже. А от матір юної дівчинки не могла знайти собі місця через відсутність дочки вдома о третій годині ночі. Про стан доньки Людмила дізналась тільки на ранок. Оксана теж хвилювалась за самопочуття мами, оскільки перші її слова були «подзвоніть мамі». Тут можна простежити дві лінії різних протилежних характерів: перший це егоїстичний (Олег), інший навпаки показує співпереживання героїв (Оксана, Людмила). У характері Людмили чітко простежується її ввічливість та вихованість у поведінці, наприклад ситуація, коли вона прощалась з Олегом, з яким тільки познайомилася: *«Дякую, що підвезли. Мабуть, я винна вам за турботи чашечку кави, – і вже потім усвідомила: вона щойно запросила в гості ледь знайомого мужчину, грати назад пізно і якось...» [2].*

Оксана, яка виховувалась під пильним наглядом мами, хоч у них і були довірливі стосунки, Людмила дозволяла їй гуляти до пізньої години і не турбувала її тоді, бо знала, що близько третьої вона буде дома, але єдине, що вона не знала, це про вагітність юної дівчинки. Це стало своєрідним шоком для всіх. Як так, могло трапитися? На це запитання не могла дати відповідь тридцятирічна молода бабуся. З цього можна зробити висновок, Оксана, яка була підлітком, любила маму, довіряла їй, проте мала свої секрети, в її характері можна простежити, що вона хоч і була вихованою, але могла

дозволити собі заборонені речі. Але як би там не було це кримінальна мелодрама, саме тому, на жаль Андрій Кокотюха захотів, щоби донька та матір боролися за одного чоловіка. Навіть у фіналі твору ми бачимо, як до пораненого Олега в лікарню приходять двоє. В кожній із закоханих тільки одне запитання: *«Як ти сьогодні, коханий?»* приносять майже однаковий набір фруктів, але Олег не в силі відповісти на запитання дівчат, особливо на *«коханий»*.

Отже, автор кримінальної мелодрами створив складні та цікаві характери, у кожного героя є своя ціль та мотивація, кожен герой має свої унікальні характерні риси, які відрізняють його від інших, а також дехто з них наділений слабкістю, що додає таким героям реалістичності. У героїв Кокотюхи є свої інтереси та таємниці, всі вони потрапляють в складні ситуації, але завдяки розвитку таких подій ми можемо простежити розвиток всіх проблем які хоче нам показати автор, а також у межових ситуаціях найкраще розкриваються характери героїв. Можна зробити висновок, що *«Мама, донька, бандюган»* безумовно є зразком масової літератури. Адже ця кримінальна мелодрама відображає ключові аспекти читацьких інтересів, враховує тенденції широкої аудиторії, цей твір може привернути увагу своєю захопливою сюжетною лінією та емоційно-насиченими персонажами.

2.2. Особливості архітектоніки

Кримінальні твори, як і будь-які художні твори, мають свою унікальну композицію, яка і є специфікою кримінального жанру. Можна окреслити елементи композиції кримінальних творів:

– Спочатку введення, твір зазвичай починається з елементів нормального життя або невеликої загадки. Це може бути знайомство з головними персонажами та створення атмосфери.

– Наступне це зав'язка або експозиція, вводяться основні проблеми або конфлікти, які будуть розгортатися в течії твору, представлення кримінального елемента або загадки, яка вимагає розкриття.

– Розвиток сюжету, де відбувається поступове розкриття фактів, збільшення напруження та додавання нових елементів, залучення читача до розслідування та розгадування загадки разом із героями.

– Можна окремо виділити також точки обертання або повороти сюжету. Мова йде про неочікувані події або розвиток сюжету, який змінює хід розслідування, обернення уваги читача та виклик нових питань.

– Кульмінація – точка найбільшого напруження, де основний конфлікт досягає свого піку. Тут відбувається розкриття ключових фактів.

– Розкриття та розв'язка це поступове рішення всіх невирішених питань. Розкриття винного та виявлення справжніх злочинів.

– Підключення це прикінцевий елемент твору, тут відбувається вирішення основного конфлікту та завершення історії.

– Висновок, зазвичай може включити в себе навчання, моральні аспекти, дослідження для персонажів.

У таких творах може бути додатковий розділ, який може містити додаткові відомості або розвиток персонажів після завершення головного конфлікту. Важливою частиною композиції кримінальної повісті є здатність автора створювати інтриги, підтримувати напруження та вести читача через заплутані стежки розслідування.

2.2.1. Композиційні прийоми та сюжетна динаміка як складники художності

Кримінальна повість «Шлюбні ігрища жаб», як і інші літературні твори, пропонують різноманітні композиційні прийоми та сюжетну динаміку для створення цікавого та захоплюючого художнього образу. Деякі з основних композиційних прийомів та аспектів сюжетної динаміки, які часто зустрічаються в кримінальних повістях, можна охарактеризувати так:

– **Заплутаний сюжет**, який включає в себе залучення читача, що може відбуватися через заплутаний сюжет, коли кілька паралельних подій або персонажів переплітаються, а також розкриття та розвиток кожної лінії сюжету, що створює напруження та цікавість.

– **Неочікувані повороти сюжету**, які мають на меті включення неочікуваних обертів сюжету, що цікавить його читача та тримає на межі очікування, а також розкриття нової інформації або її зміна, коли можна змінити напрямок подій.

– **Поступове розкриття інформації**, автор може поступово розкривати важливі факти або деталі, створюючи таким чином загадковий настрій, що в свою чергу може викликати бажання читача розгадати кримінальну загадку.

– **Розвиток персонажів**, для кримінальних повістей, так як це представлено у повісті «Шлюбні ігрища жаб» важливо розвивати персонажів, надавати їм глибину та мотивацію для своїх дій. Не менш важливими є інтриги та таємниці, пов'язані з персональними історіями персонажів, вони можуть додати інтерес до сюжету.

– **Напруження та кульмінація**, необхідно збільшувати напруження течії повісті, щоб викликати інтересу читача. Кульмінація в повісті це точка найвищого напруження, в тексті це позначено надзвичайно ключовими подіями та розвитком історії.

– **Місце подій та атмосфера** грають важливу роль у кримінальній повісті, впливаючи на загальний настрій і враження від читання. Важливо, щоб місце було відтворене детально, щоб читач міг відчутти його атмосферу та особливості. Пора року та погода можуть створювати додаткову напругу або надавати особливий колорит. Наприклад, густий туман, дощ або сніг можуть створити загадкову атмосферу. Атмосферу допоможе створити тон і настрої. Кримінальна повість може бути напруженою, темною, містичною чи іронічною. Тон і настрої створюються через вибір слів, описи та розташування подій.

Кримінальна повість «Шлюбні ігрища жаб» має декілька розділів:

1. За три місяці до початку.
2. Початок.
3. Семеро.
4. Гаманець або життя!
5. Шестеро і мільйон.

6. П'ятеро і мільйон.
7. Четверо і мільйон.
8. Троє і мільйон.
9. Двоє і мільйон.
10. Один і мільйон.
11. Мільйон.

Саме за такою бутовою повістю можна зрозуміти яким чином буде розвиватися сюжет. Можна простежити риси масової літератури, оскільки з такою побудовою сюжету, можна зацікавити читача, привернути його увагу, архітектоніка твору максимально доступна для простої людини, а саме для масового читача.

Кримінальна мелодрама «Мама, донька, бандюган» має дещо іншу будову, складається цей твір із трьох частин:

1. Мама: самотність і чекання (грудень).
2. Донька: з тигрячих пазурів (січень).
3. Бандюган: жіночі експерименти (лютий).

Тут можна спостерігати подібність в простій побудові твору. За будовою можна зрозуміти сюжет твору, автор створив його лаконічно, доступно для читачів, подібні твори створені для читання на кожен день.

Композиційні прийоми в творах Андрія Кокотюхи включають різноманітні техніки, які автор використовує для створення клітинної структури та підтримки напруги в сюжеті. Серед таких прийомів можна виділити наступні:

– Заплутані сюжетні лінії: використовуються кілька сюжетних ліній, які перетинаються або взаємодіють в ключових моментах. Введення минулих подій або історій персонажів, що додає глибини та розкриває мотивацію.

– Напружені перипетії: створення точок напруження, в якому сюжет розвивається до ключових моментів або розкриття. Створення таймера або визначення короткого терміну для розв'язання ключової події або визначення винуватця.

– Злети та падіння душевного напруження: динамічна зміна настрою, яка залежить від обставин, які складаються навколо героя.

Проте, як зауважує Р. Інгарден, вправна композиція сама по собі не може «визначити остаточну цінність твору, адже в надто гармонійному розміщенні деталей чи частин твору може проявитися надмірний педантизм, старанні спроби створити враження порядку, який стає надокучливим у своїй одноманітності» [24, с. 80]. Тому, якщо відсутні переваги твору в змісті, досконалість композиції перестає бути досконалістю й стає чинником технічних вад твору. У такій позиції дослідника вбачаємо реалізацію вже розглянутого в попередніх теоріях критерію художності – єдності змісту та форми. Цілісність художнього твору об'єктивно виникає з його просторово-часової організації, адже будь-який твір становить матеріально-ідеальну систему, певний художній світ, предметно й процесуально організований у просторі та часі.

Таким чином, аналіз часопросторової організації літературного твору Андрія Кокотюхи дає чітко зрозуміти, що автор самостійно вибудовує сюжет послідовно за часом, тобто кожна із частин повісті чи мелодрами на своєму місці. Хоч письменник і любить робити відступи в минуле, це переважно історії про минуле героя твору, в такий спосіб митець намагається нас ближче познайомити зі своїм текстом та краще дізнатися про кожного із персонажів.

Можна зробити висновок, що кримінальна повість та кримінальна мелодрама Андрія Кокотюхи є яскравими представниками масової літератури, особливо це помітно в характерах героїв, будові тексту, розгортанні сюжету. У кримінальній повісті автор особливу увагу приділяє таким прийомам:

– робить акцент на розслідуванні, особливо на деталях розслідування злочину, ретельно описує методи, прийоми та логіку розслідування;

– письменник описує злочинців та детектива, слідчого, який управляє особливими навичками при ліквідації злочинів;

– будує логічну структуру сюжету, оскільки кримінальним повістям характерно слідувати логічній структурі, де читач може спостерігати за розкриттям та вирішенням справи.

У кримінальній мелодрамі автор дещо по-іншому розставляє акценти:

– письменник розвиває романтичний елемент, який виявляється у відносинах між героями, присутня любовна лінія, яка взаємодіє з основним сюжетом про злочин;

– змушує читача переживати сильні емоції та драми, кримінальна мелодрама, в основному, орієнтована на виклик емоцій та драматичних вражень. Герої опиняються в складних ситуаціях, що і робить сюжет таким динамічним;

– більше фокусується на внутрішніх конфліктах. Кримінальні мелодрами часто розглядають внутрішні конфлікти та моральний стан героїв у контексті злочину.

Хоча обидва жанри мають спільний корінь у кримінальному сюжеті, їх інші акценти та підходи роблять їх унікальними у своєму роді.

2.2.2. Специфіка наративних стратегій: розважальний дискурс

Будова літературного твору презентується двома рівнями – авторською настановою та реакцією аудиторії; а обов'язковим складником сюжетної будови є засіб вираження й передавання міркувань письменника та персонажів твору. Єдність засобів, які полегшують реалізувати той чи інший наратив, реалізуються в окремих наративних стратегіях популярної та елітарної літератури. Саме наративна стратегія визначає особливість оповіді, дискурсивні принципи й особливості репрезентації роздумів автора, гри з публікою. У дослідженні під наративною стратегією, насамперед розуміється спосіб організації подієвого ряду в романі для перевтілення дійсності в параметри естетичного світу, що створює його цілісність та художність.

Аналізуючи сучасну масову літературу, можемо зіставити її з класичною літературою на основі таких чітко визначених ознак, як принципи оповіді та

система образів. Література, розраховує на масового реципієнта, послуговується нетиповим нарративом, що направлений на ігрове моделювання етичних, естетичних та психологічних конфліктів, які дозволяють реципієнту краще побачити себе. Розважальний нарратив захопливий, легкий для аналізу, прагматичний та орієнтується на сучасність. Не нав'язливий стиль, поетика «позитивного фіналу», неоднозначний, напружений сюжет – провідні ознаки такого типу оповіді.

Розважальний нарратив складається з серії універсальних конфліктів, в основі яких лежить низка усталених епізодів, характерних для різних жанрів популярної літератури. Кожен роман можна розглядати як серію епізодів, які розгортаються згідно наперед визначеною схемою. Саме універсальність структури пояснює популярність творів масової літератури, нарративна стратегія яких, як правило, базується на сучасних варіаціях на тему боротьби добра і зла.

Мета розважального нарративу – створити уявний світ, який дозволить читачеві пережити необхідні емоції без реальних загроз, травм чи болю, а також отримати цінний соціальний досвід у символічному розв'язанні конфліктів чи втечі від проблем. Такі формули виконують функціональну роль і забезпечують соціокультурну стабільність. Можна говорити про задану простоту та банальність сюжету, реалізованого в рамках маскулінного нарративного шаблону.

Нарративні стратегії в кримінальних творах починаються специфікою жанру та авторським підходом, а також відображають особливості структури та елементи сюжету. Можна виокремити деякі типи нарративних стратегій у кримінальних творах:

1. Заплутаний сюжет: у кримінальних творах Кокотюха намагався ускладнити сюжет, де детектив або читач розгадують інтриги та розкривають справу. Зазвичай події відбуваються в лабіринті обману та хитрощів, що додає елементи несподіваності та інтриги.

2. Використання хронологічних зсувів: письменник у своїх кримінальних творах експериментує з хронологією подій, введенням зсувів. Це

дозволяє створювати несподівані повороти в сюжеті та розкривати події в неочікуваний спосіб. Також такі відступи можуть описувати героя у минулому, що дозволяє нам створити цілісний образ, та надати йому чітких характеристик.

3. Приховані персонажі: у своєму творі письменник вводить героїв, які ведуть подвійну гру, можуть співпрацювати із детективами.

4. Психологічний аспект: кримінальні твори письменника акцентують увагу на психології персонажів, особливостях їхнього мислення та мотивації. Це додає глибини та інтриги сюжету, а також може створювати неочікувані повороти подій.

5. Зосередження на деталях: велику увагу письменник приділяється деталям, слідам, природним злочинам. Ретельний розгляд дозволяє детективу або герою розкрити проблему, а читачу – активно брати участь у розслідуванні.

Поглиблене вивчення наративних стратегій у романах Андрія Кокотюхи є ключовим етапом в розумінні розважального дискурсу та визначенні його унікальності в контексті сучасної української літератури. Важливим етапом є аналіз наративних технік, структурних особливостей та мовленнєвих стратегій, що використовуються письменником для досягнення розважального ефекту.

Перше, що варто визначити, – це особливості структури романів Андрія Кокотюхи. Автор виявляє високий рівень майстерності у побудові історій, ретельно вплітаючи несподівані повороти подій та персонажів. Розгляд наративної структури дозволить виявити, як письменник використовує сюжетні лінії для створення емоційного напруження та утримання читача в напруженні до останньої сторінки.

Не менш важливим є розгляд динаміки персонажів. Кокотюха відзначається вмінням створювати живих та легко впізнаваних героїв, характери яких розвиваються протягом роману.

Мовленнєва майстерність є ключовим аспектом наративного дискурсу Кокотюхи. Аналіз вживання мовленнєвих фігур, стилістичних засобів та лексичних сполучень допоможе виокремити авторський стиль та визначити його внесок у формування естетики романів.

Серед характерних особливостей розвального дискурсу важко не врахувати його здатність до використання ретроспективних елементів та грайливості тексту. Аналіз цих аспектів показує нами, як автор обіграє літературні конвенції та взаємодіє з читачем через гру слів та жанрові експерименти.

Останнім, але не менш важливим аспектом є взаємодія автора з читачем. Його наративні стратегії направлені не лише на створення захоплюючих історій, а й на виклик емоцій та рефлексій. Письменник вміло будує взаємодію зі своєю аудиторією, активізує читацьке сприйняття та залишає слід у літературній свідомості.

Аналізуючи структуру, персонажів, мовленнєві особливості, ігрові елементи та взаємодію з читачем, ми розкриваємо тонкощі творчої майстерності митця та визначаємо унікальні риси, що визначають його місце в сучасному світі.

Романи «Шлюбні ігрища жаб» та «Мама, донька, бандюган» Андрія Кокотюхи представляють собою важливий внесок у сучасну українську літературу, а їхній розважальний дискурс неймовірно різноманітний та захоплює читача з перших сторінок.

У «Шлюбних грищах жаб» Кокотюха вдало поєднує таємничий сюжет із жвавим гумором, створюючи атмосферу легкості та сміху. Історія переплітається з несподіваними поворотами, які утримують читача в постійному напруженні та захопленні. Автор вміло використовує техніку відкриття нових особливостей персонажів чим самим розкриває їхні характери та взаємовідносини. Дозволяє читачеві відчувати їхні емоції, переживати разом з ними та вивчати їхні внутрішні конфлікти, що додає глибини та реалізму оповіді.

«Мама, донька, бандюган» вирізняється не лише глибокою сюжетною лінією, але й вдумливим висвітленням складних сімейних відносин. Кокотюха демонструє майстерність у розкритті психології персонажів та введенні читача

у внутрішній світ головних героїв. Діалоги насичені життєвим гумором, а структура роману викликає постійний інтерес, що робить читання захопливим.

Обидва романи ефективно використовують мовленнєві прийоми, такі як іронія та гравітація, для створення відчуття спільності та розуміння з читачем. Легкість мови, якою Кокотюха владно маніпулює, дозволяє йому передавати важливі сюжетні повідомлення, не втрачаючи при цьому розважального компонента.

Техніка повільного розкриття сюжету, створює ефект невизначеності, утримуючи інтерес та зацікавленість читача до останньої сторінки. Кокотюха вміло плете сюжетні нитки, які ведуть до неочікуваних розвитків, вражаючи своєю здатністю створювати неочікувані сценарії.

Окрім того, Кокотюха вдало експериментує із стилістичними прийомами, що надає його творам неповторного характеру. Від гри слів та гумористичних сцен до глибоких філософських вставок, він створює багатошаровий текст, який заохочує рефлексію та обговорення.

У аналізі роману «Шлюбних ігрищ жаб» важливо також звернутися до взаємодії автора з читачем. Письменник використовує адресні звертання, коментарі та інші прийоми, що активно включають реципієнта у літературний процес та роблять його співучасником створення твору.

У романі «Мама, донька бандюган» використання наративних стратегій необхідно для того, щоб викликати інтелектуальну зацікавленість читача. Першим, що привертає увагу, є унікальний підхід до конструкції сюжету. Кокотюха вправно вплітає відзначені оберти та несподівані повороти подій, що виробляють ефект глибини та напруження. Історія розгортається шар за шаром, дозволяючи читачеві поступово дізнаватися про таємниці персонажів та змінювати свої сприйняття в ході читання.

Ще однією важливою наративною стратегією є вдумливе втілення та розвиток персонажів. Кокотюха надає їм глибоку психологічну обробку, дозволяючи читачеві зануритися в їхні внутрішні конфлікти та розвиток.

Відтінки характерів проявляються в діалогах та внутрішніх монологів, що робить їх реалістичними.

Мовленнєві стратегії автора вражають своєю різноманітністю та оригінальністю. Він використовує гумор, іронію та гострі аналітичні висловлення для створення унікального стилю та атмосфери роману. Кокотюха не боїться експериментів з мовою, впроваджуючи новаторські лексичні та стилістичні рішення.

Окремим аспектом є взаємодія автора з читачем. Кокотюха активно використовує адресні звертання, коментарі та інші прийоми, викликаючи відповідь читача та робить його активним учасником літературного процесу.

Отже, роман «Мама, донька, бандюган» не лише пропонує цікавий сюжет, але і вражає наративним багатством та різноманіттям стратегій, що формують багатогранний та емоційно-насичений текст.

Варто зазначити що романи Кокотюхи загалом та і «Шлюбні ігрища жаб» зокрема, вирізняються своєрідною та гострою гумористичною атмосферою, наприклад, письменник використовує:

– іронічний погляд на міжособистісні відносини. У романі часто виявляється глибока іронія стосовно міжособистісних відносин та сімейних ситуацій. Кокотюха вміло використовує комічні елементи для підсилення конфліктів та невдач героїв, надаючи читачеві можливість сміятися над абсурдністю життєвих ситуацій;

– гострий гумор та сатиру, автор вдало використовує сатиру для виділення найбільш комічних та абсурдних аспектів сучасного суспільства. Його гострий гумор виявляється у діях та мові персонажів, ситуаціях та неочікуваних життєвих поворотах;

– лінгвістичну гру, Кокотюха збагачує роман лінгвістичними фігурами та використовує гру слів, що створює унікальний стиль письма. Відтінки мовлення персонажів та авторські епізоди прикрашаються каламбурами, алегоріями та неперевершеними образами;

– сцени комічних ситуацій, роман наповнений яскравими сценами, де персонажі опиняються в надзвичайних ситуаціях. Автор використовує несподівані обставини та комічні невдачі для створення веселих та енергійних моментів;

– герої з унікальними рисами: Кокотюха творить непередбачувані та унікальні характери, які володіють властивими їм чудернацькими рисами. Вони стають джерелом гумору та забави, водночас залишаючись надзвичайно реалістичними та впізнаваними.

Ці елементи розважального дискурсу у романі «Шлюбні ігрища жаб» допомагають митцю створити легкий, життєрадісний та привабливий текст, який привертає читача своєю оригінальністю та комічністю.

Роман «Мам, донька, бандюган» вражає своєрідністю та глибоким гумористичним потенціалом, автор використовує такі розважальні елементи у цьому романі:

– гострий гумор та легкість сюжету, Кокотюха вміло використовує гострий гумор та легкість сюжету для створення веселих та пристрасних сцен. Персонажі потрапляють у неймовірні ситуації, а автор розкриває комічні аспекти їхнього життя, надаючи тексту барвистість та життєрадісність;

– герої з яскравими рисами, у романі можна виокремити героїв, які володіють яскравими та непередбачуваними рисами характеру. Їхні чудернацькі вчинки та непередбачувані реакції додають сюжету невловимий гумор та комічний шарм;

– лінгвістична гра та гумористичні образи. Автор використовує лінгвістичні ігри та гумористичні образи для створення неабиякої атмосфери в романі. Застосування жартів, каламбурів та оригінальних образів робить текст легким та енергійним;

– саркастичні вставки та гострі висловлення: у романі виявляється саркастичний тон та гострі висловлення, які додають тексту легкість та викликають сміх у читача. Автор відмінно володіє цим стилем та вдається до коментарів, що робить текст незвичайним та цікавим;

– сцени комічних ситуацій, роман насичений сценами, де герої опиняються у неймовірних, комічних ситуаціях. Автор вміло вигадує комічні елементи та несподівані обставини, які роблять читання захопливим та розважальним.

Ці розважальні елементи створюють у романі «Мама, донька, бандюган» атмосферу легкості та веселощів, роблячи роман привабливим для читача, який бажає насолоджуватися не лише якісним літературним текстом, але й гумористичним досвідом.

Твори Андрія Кокотюхи, вирізняються оригінальністю стилю, глибоким розумінням людської природи та гострою гумористичною ноткою. Вивчення наративних стратегій у романах Андрія Кокотюхи відкриває багатогранність його таланту та вміння створювати захоплюючі літературні твори. Він не боїться вигравати над суспільними конвенціями, вживає неочікувані оберти та коментарі, що додає його творам легкість та гостроту. Його герої володіють глибокими та складними характерами, а їхні внутрішні конфлікти та емоційний розвиток роблять їх реалістичними та цікавими для читача. Автор вміло грає словами, використовуючи різні стилістичні та лексичні прийоми. Він створює влучні діалоги, які розкривають характери персонажів та глибину сюжету. Автор експериментує із стилем та вводить метатекстуальні елементи у свої романи. Його ігровий підхід до мови та жанру робить читання захопливим та веселим досвідом.

Можна зробити висновок, що у творі Андрія Кокотюхи це є однозначно прояв масової літератури. Деякі характерні риси масової літератури, притаманні його творчості, включають такі характеристики:

– Один із головних елементів масової літератури – це розважальність. Твори митця витончено поєднують глибину сюжету з гострим гумором. Його комічні сцени, жартівливі діалоги та несподівані карикатури персонажів роблять його романи привабливими для тих, хто шукає легкість та розвагу у читанні.

– Масова література часто відзначається широкою жанровою різноманітністю. Письменник пише у різних жанрах, від комедійного детективу

до сучасного гумористичного роману. Це дозволяє йому привертати різні аудиторії та задовольняти різноманітні літературні вподобання.

– Активно взаємодіє з елементами поп-культури та сучасності. Кокотюха вміло вплітає в свої твори реалії сучасного життя, а також використовує популярні теми та образи, що дозволяє читачеві легше ідентифікуватися з подіями та персонажами.

– Відзначається простотою мови та зрозумілістю для широкого кола читачів. Автор використовує доступну мову, що дозволяє його творам бути доступними для широкого спектру читачів.

– Хоч великі тиражі не є єдиним показником масовості літератури, проте твори письменника відзначаються широкою популярністю та великими обсягами продажів, що свідчить про їхню масовість та зверненість до широкого загалу читачів.

Таким чином, творчість Андрія Кокотюхи виявляє яскраві прояви масової літератури через комічний дискурс, розважальність, широку жанрову різноманітність та віддзеркалення сучасних реалій.

ВИСНОВКИ

Отже, результати аналізу жанрово-стильових особливостей романів А. Кокотюхи «Шлюбні ігрища жаб», та «Мама, донька, бандюган» характеризують ці тексти як зразки масової літератури. Автор відчуває себе в літературному просторі як творець, що вміло поєднує розважальний дискурс із глибоким підтекстом, створюючи твори, які здатні привернути увагу широкого кола читачів.

Жанрова різноманітність творів Кокотюхи стає важливим аспектом його масової літературної популярності. Рухаючись від гумористичних детективів до сучасних гумористичних романів, автор продемонстрував свою здатність охоплювати різні літературні жанри, адаптуючи свій стиль до вимог та очікувань масового читача.

На стильовому рівні Кокотюха використовує гумор, сарказм та іронію як ефективні засоби впливу на читацьку аудиторію. Він витончено використовує мовні засоби, щоб створювати не лише розважальні твори, але й твори, які мають глибокий підтекст та коментують різні аспекти сучасного життя. У творах А. Кокотюхи номінації персонажів є елементами рухливих і статичних описів, стають конкретно-історичним виразником описуваних подій, допомагають описати культурно-історичне тло, сформувати відповідний емоційний фон. Вони роблять авторську оповідь логічно-впорядкованою, надають їй композиційної стрункості й завершеності.

Романи Кокотюхи є естетичним явищем, яке вписується в масовий літературний контекст. Його твори завойовують популярність не лише серед шанувальників конкретного жанру, а й серед тих, хто цінує високий рівень гумору та тонкості стилістичного виконання.

Можна стверджувати, що романи Андрія Кокотюхи становлять важливий естетичний феномен у масовій літературі, об'єднуючи в собі легкість розваги та глибину мистецтва. Його твори є не лише як засобом відпочинку, але й вагомим внесоком у літературну культуру, ставши важливим елементом масового літературного дискурсу.

Романи Андрія Кокотюхи, вибудовані на перехресті різних жанрово-стильових підходів, що є яскравим феноменом сучасного літературного процесу.

Жанрово-стильові особливості романів письменника виявляються в різноманітності тематики та глибокому відображенні сучасності. Письменник вдається до змішування жанрів, створюючи у своїх творах атмосферу несподіваних поворотів та напруженої драматургії. Важливим аспектом є також його здатність до створення живих, емоційно-насичених образів, які стають реальними для читача, такі як Гена Шевель, Олег Баскін із твору «Шлюбні ігрища жаб» або ж Олег Рибалка, Людмила чи Оксана із тексту «Мама, донька, бандюган».

Автор кримінальної мелодрами створює складні та цікаві характери, у кожного героя є своя ціль та мотивація, кожен герой має свої унікальні характерні риси, які відрізняють його від інших, а також дехто з них наділений слабкістю, яка додає таким героям реалістичності. У героїв Кокотюхи є свої інтереси та таємниці, всі вони потрапляють в складні ситуації, але завдяки розвитку неочікуваних подій ми можемо простежити вирішення всіх проблем які хоче нам показати автор. Характери персонажів найкраще проявляються в межових ситуаціях.. Наприклад як Стас тікав з мільйоном, або як Олег Баскін обдурює свого батька, чи зраджує своїм товаришам. Також прикладом може бути історія кохання Олега Рибалки з його дівчатами, наприклад показовою є ситуація, коли Алла Різник назвала Олега «*Карасем*», після чого чоловік її побив.

Кримінальна мелодрама «Мама, донька, бандюган» безумовно є зразком масової літератури, адже відображає ключові аспекти читацьких інтересів, враховує тенденції широкої аудиторії. Цей твір може привернути увагу своєю захопливою сюжетною лінією кохання, боротьбу за нього та емоційно-насиченими персонажами.

Кримінальний роман «Шлюбні ігрища жаб» так само зразок популярного тексту. Унікальність автора – у його манері письма, особливостях

характеротворення, мовних засобів, різких та неочікуваних сюжетних поворотах і несподіваних розв'язках – саме це і приваблює шанувальників детективних жанрів.

Аналіз часопросторової організації романів Андрія Кокотюхи свідчить, що автор вибудовує сюжет на хронологічній послідовності подій. Письменник використовує прийом ретроспекції, вдається до екскурсів у минуле персонажа, тим самим прослідковуючи історію становлення його характеру, наприклад автор розповідає нам про кримінальне минуле Шевеля, Басмача, Гоги, а також про не легке життя Олега.

Аналізуючи наративні стратегії в романах А. Кокотюхи, можна помітити, що автор використовує різні способи конструювання сюжету. Автор послуговується спеціальними прийомами створення драматичної напруги, змінює точку зору на події, що стимулює зацікавлення читача. Наративні стратегії використовуються автором для реалізації детективного сюжету та взаємодії з читачем на рівні емоційному та інтелектуальному рівні.

Особливою рисою творчості письменника є здатність адаптуватися до широкого кола читачів. Його романи привертають як поціновувачів високої літератури, так і тих, хто шукає захопливий сюжет та емоційні переживання.

Важливою рисою є і актуальність тем, які піднімає Кокотюха. Його романи віддзеркалюють сучасні соціальні, економічні та культурні реалії, роблячи їх доступними та зрозумілими для читача будь-якого рівня.

У цілому, романи Андрія Кокотюхи пропонують читачеві не лише захопливий сюжет, але й глибокі роздуми та пробудження емоцій. Цей письменник вирізняється у світі масової літератури як творець, що формує сучасний літературний контекст та залишає слід у серцях читачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Gelder Ken. Popular Fiction: The Logics and Practices of a Literary Field / Ken Gelder. – Abingdon : Routledge, 2004. – 192 p.
2. <https://litmir.club/br/?b=226046&p=2>.
3. Андрій Кокотюха Шлюбні ігрища жаб. Київ : Смолоскип, 1996. 192 с.
4. Андрусяк І. «Інша проза» починається з «Жертвопринесення». Режим доступу: <http://www.inlit.com.ua/node/83>.
5. Андрухович Ю. Український культурний продукт знаходиться в напівандеграунді [Електронний ресурс] / Юрій Андрухович. – Режим доступу : <http://replika.com.ua/>.
6. Аругтюнова Н. Д. Дискурс. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : Сов. энциклопедия, 1990. С. 136–137.
7. Білоцерківець Н. Література на роздоріжжі. Критика. 1997. № 1. С.28–29.
8. Гундорова Т. Кітч і література. Травестії. Київ : Факт, 2008. 284 с.
9. Дімаров А. «Про читабельність літератури і не тільки» : [розмова Анатолія Дімарова з Романом Кухаруком] // Кур'єр Кривбасу. – 2000. – № 125–126. – С. 3–9.
10. Євшан М. Українська література в 1914 році. *Українська хата*. – 1914. № 1. С. 39 – 49.
11. Жінка як текст: Емма Андієвська, Соломія Павличко, Оксана Забужко: фрагменти творчості і контексти / упоряд. Л. Таран. Київ : Факт, 2002. 208 с.
12. Зборовська Ніла. Сучасна масова література в Україні як загальнокультурна проблема. *Слово і час*. 2007. № 6. С. 3–8.
13. Зубрицька М. Homo legens: читання як соціокультурний феномен / Марія Зубрицька. – Львів : Літопис, 2004. – 352 с.
14. Інгарден Р. Художні цінності та естетичні цінності. *Філософська думка*. 2005. № 6. С. 65 – 87.

15. Карпенко Ю.О. Специфика имени собственного в художественной литературе. Літературна ономастика: зб. статей. Одеса : Астропринт, 2008. С. 205–220.
16. Кокотюха А. Ні Андрухович, ні Забужко не напишуть детектив чи кіносценарій [Електронний ресурс] / Андрій Кокотюха. – Режим доступу : <http://sumno.com/article/andrij-kokotyuha-yakscho-ya-mozhu-sisty-i-napysaty/>.
17. Кокотюха А. Чому «елітні» українські письменники ненавидять масову літературу? [Електронний ресурс] / Андрій Кокотюха. – Режим доступу : <http://artvertep.com/print?cont=544>.
18. Кокотюха А. Чому «елітні» українські письменники ненавидять масову літературу? Режим доступу : <http://artvertep.com/print?cont=544>.
19. Кривопишина А. С. Природа художності в українському любовному романі початку ХХІ століття. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Серія Лінгвістика і літературознавство: міжвуз. зб. наук. статей. Бердянськ, 2013. Вип. XXVII. Ч. 1. С. 69 – 76.
20. Кривопишина А. С. Розважальний наратив: естетичний аспект і специфіка повістування. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія Філологічна: зб. наук. праць. Острог, 2014. Вип. 41. С. 229 – 231.
21. Лебон Г. Психологія мас. Психологія мас : Хрестоматія, Райгородській Д. Я. Самара : Видавничий Дім «Бахрах-М», 2006. 592 с.
22. Лотман Ю. М. Про мистецтво. Санкт-Петербург, 1998. 704 с.
23. Массовая литература сегодня : учеб. пособие / Н.А. Купина, М.А. Литовская, Н.А. Николина. – М. : Флинта : Наука, 2009. – 424 с.
24. Мельников Н. Г. Массовая литература. Введение в литературоведение. Литературное произведение: основные понятия и термины: учеб. пособие Москва : Высшая школа Издательский центр «Академия», 2000. С. 177–191.
25. Мошенская Л. Мир приключений и литература. *Вопросы литературы*. 1982. № 9. С. 170–202.

26. Мусієнко Н. Б. Взаємовплив масових і елітарних тенденцій у мистецтві ренесансної доби. Мистецтвознавство України : зб. наук. праць. Київ, 2010. Вип. 10.

27. Свєрбілова Т., Малютіна Н., Скорина Л. Від модерну до авангарду: жанрово-стильова парадигма української драматургії першої третини ХХ століття / За заг. ред. Л. Скорини. Черкаси, 2009. 598 с.

28. Філоненко С. Масова література: влада жанрів і жанрових канонів. *Слово і час*. 2010. С. 93.

29. Філоненко С. О. Не творчість, а індустрія. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2010. № 1. С. 11–15.

30. Філоненко С. О. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр : [монографія / наук. ред. Т. І. Гундорова] / Софія Філоненко. – Донецьк : ЛАНДОН–ХХІ, 2011. – 432 с.

31. Черняк М. Масова література ХХ століття : навч. посіб. Москва : Флінта : наука, 2007. – 432 с.

32. Шестаков В. Міфологія ХХ століття : Критика теорії і практики буржуазної «масової культури». Москва : Искусство, 1988. 224 с.